

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Fenomén sídliště

Předkládá:

Bc. Vojtěch Pour

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Vojtěch Kouba, Ph.D.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Vojtěch POUR**
Osobní číslo: **R18N0035P**
Studijní program: **N6807 Veřejná správa**
Studijní obor: **Veřejná správa**
Téma práce: **Fenomén sídliště**
Zadávající katedra: **Katedra veřejné správy**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Pojem sídliště
3. Historie sídlišť
4. Sídliště a veřejný prostor
5. Praktická část
6. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

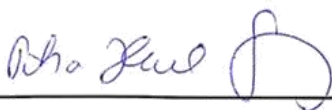
viz zvláštní seznam

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Vojtěch Kouba, Ph.D.**
Katedra veřejné správy

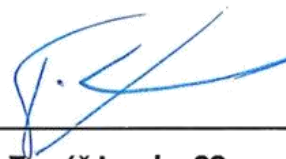
Datum zadání diplomové práce: **29. března 2020**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2021**

JUDr. Petra HRUBÁ SMRŽOVÁ, Ph.D. (v.z.)

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. Tomáš Louda, CSc.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Fenomén sídliště“ zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

V Plzni dne 31. 3. 2021

.....

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu práce panu Ing. Vojtěchu Koubovi, Ph.D., za odborné vedení práce, zpětnou vazbu a spolupráci. Dále bych rád poděkoval panu Marku Sivákovi, MArch, předsedovi spolku *Pěstuj prostor* za poskytnutí rozhovoru a předání cenných informací.

Obsah

Úvod.....	8
1. Pojem sídliště.....	9
1.1 Sídla.....	10
1.1.1 Sídlní prostor.....	11
1.1.2 Teorie centrálních míst.....	11
1.1.3 Walter Christaller.....	11
1.1.4 Löschova modifikace.....	14
1.2 Urbanismus.....	15
1.2.1 Historie urbanismu.....	16
1.2.2 Územní plánování.....	16
1.3 Sociologie bydlení.....	18
1.3.1 Sociologie města.....	20
2. Historie sídlišť.....	22
2.1 Dřevní fáze.....	25
2.1.1 Praha – Solidarita.....	25
2.2 Socialistický realismus.....	27
2.2.1 Ostrava – I. obvod Poruba.....	28
2.3 Pionýrská fáze.....	29
2.3.1 Praha – Invalidovna.....	30
2.4 Krásná fáze.....	31
2.4.1 Praha – Ďáblice.....	32
2.5 Technokratická fáze.....	33
2.5.1 Praha – Jižní Město.....	35
2.6 Postmoderní fáze.....	37
2.6.1 Praha – Nový Barrandov.....	38
3. Sídliště a veřejný prostor.....	40
3.1 Veřejný prostor.....	40
3.1.1 Definice veřejného prostoru.....	40
3.2 Rozdělení veřejného prostoru.....	42
3.3 Typy veřejného prostoru.....	43
3.3.1 Náměstí.....	43
3.3.2 Ulice.....	44
3.3.3 Veřejná zeleň.....	45
3.3.4 Ostatní veřejné plochy.....	47
3.4 Veřejné prostory sídliště.....	48

3.4.1	Pěší komunikace	48
3.4.2	Automobilová komunikace.....	49
3.4.3	Parkoviště	50
3.4.4	Centrální prostranství.....	50
3.4.5	Veřejné rekreační plochy	50
3.4.6	Dětská hřiště	51
3.5	Sociální a psychologické aspekty veřejného prostoru.....	52
3.5.1	Kontakt a aktivity ve veřejném prostoru	52
3.5.2	Vliv životního prostředí na obyvatele.....	53
3.5.3	Veřejnost jako spolutvůrce veřejného prostoru	54
3.6	Tvorba a utváření veřejného prostoru	56
3.6.1	Přípravná fáze	56
3.6.2	Průzkumy a analýzy.....	57
3.6.3	Plánování	58
3.6.4	Realizace.....	58
3.6.5	Správa a rozvoj místa.....	59
4.	Praktická část	60
4.1	Město Plzeň	60
4.1.1	Sídliště Plzeň – Lochotín	61
4.2	Vnitroblok Krašovská.....	64
4.2.1	Výsledky dotazníkového šetření a plánovacích besed s obyvateli	65
4.2.2	Realizace proměny vnitrobloku.....	68
	Závěr.....	70
	Resumé	71
	Seznam použité literatury	72
	Akademické zdroje.....	72
	Knížní zdroje	73
	Internetové zdroje.....	74
	Právní předpisy.....	79
	Ostatní zdroje	79
	Seznam obrázků	80
	Seznam grafů.....	80
	Seznam příloh.....	81
	Přílohy	82

Úvod

Bydlení je jednou z nejdůležitějších potřeb v životě člověka a základním předpokladem pro jeho přežití. V poválečném období nebyl dostatek bytů, což bylo způsobeno nejen válečnými ztrátami na bytovém fondu, ale také narůstajícím počtem obyvatelstva. Jako nejvhodnější řešení, které by nabídlo co nejvíce volných bytů v co nejkratším čase, se nabízela výstavba panelových domů. První taková sídliště vznikala od druhé poloviny 40. let 20. století v oblastech těžby surovin a těžkého průmyslu. Společně s výstavbou panelových sídlišť vznikala kolem nich i veřejný prostor. Cílem této práce je tuto problematiku přiblížit a popsat jednotlivé vývojové etapy výstavby sídlišť společně s popisem jednotlivých fází tvorby veřejného prostoru, který doplňuje sídliště.

V první kapitole autor seznamuje čtenáře s teoretické pojmy spojenými se sídlištěm. Těmi jsou sídelní prostor, urbanismus a sociologie bydlení.

Druhá kapitola popisuje jednotlivé etapy a historické události, které ovlivnily výstavbu panelových sídlišť. Zároveň každou vývojovou etapou doplňuje autor příklad sídliště, které je charakteristické pro dané období.

Ve třetí kapitole si přiblížíme základní informace, tedy co je veřejný prostor, z jakých úhlů na něj můžeme nahlížet, o jeho funkcích, realizaci a popisem proč je veřejný prostor pro společnost potřebný a jakým způsobem se může zapojit. Poté se autor práce zabývá veřejným prostorem, který se nachází na sídlištích.

Čtvrtá kapitola slouží k ověření nabytých znalostí z předchozích kapitol. V rámci města Plzně byl vybrán příklad sídliště Lochotín. Dozvíme se historii území, na které bylo vystavěno, popis výstavby a jeho současnou situaci. Druhá část této kapitoly mapuje probíhající proměnu vnitrobloku Krašovská jakožto veřejného prostoru, který je součástí panelového sídliště. Zároveň byl za účelem získání detailnějších informací proveden rozhovor s předsedou spolku *Pěstuj prostor* panem Markem Sivákem.

1. Pojem sídliště

Pod pojmem sídlo (nebo také někdy sídelní útvar) označujeme v urbanistickém pohledu shluk staveb, domů nebo také domovů, které slouží lidem k trvalému bydlení.¹

V Sociologickém slovníku se termín „sídliště“ charakterizuje jako obytný soubor (nebo také seskupení budov převážně obytného charakteru), který se přimyká k městu a skládá se z vícepodlažních domů postavených pomocí průmyslové technologie.² Avšak pojem sídliště není omezen jen na jednu definici. Příkladem tak může být definice z Geografického terminologického slovníku, který definuje sídliště: „*sídliště je 1. každé seskupení budov převážně obytného charakteru, 2. nové hromadné osídlení nebo ucelená skupina nových obytných staveb 3. historické sídlo rodů a kmenů*“³.

Tématika sociologie bydlení je obsáhlejší a nelze ji vyjádřit jen jedním tématem, kterým se zabývá. Někteří autoři zdůrazňují vztahy mezi rodinou a bytem nebo rodinnou a skupinou obyvatel žijící na sídlišti, jiní vnímají bydlení jako fenomén, který je převážně kulturního charakteru. Sociologie bydlení tak v užším slova smyslu má povahu funkční a interakční teorie bydlení. Funkční pojetí bydlení chápeme jako soubor činností determinovaných řadou činitelů, jež rozhodují o tom, jak si určitá společnost uspořádá uspokojení své základní lidské potřeby. Interakční pojetí pak zkoumá určité problémy spojené s bydlením, kupříkladu interakce mezi bydlicími a bytem či jeho bezprostředním okolím, tj. domem, obytnou skupinou, nebo o působení obytného prostředí na množství a zejména povahu sociálních interakcí.⁴

¹ Sídlo. *Katedra urbanismu a územního plánování* [online]. Praha [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: <http://www.uzemi.eu/pojmy/sidlo>

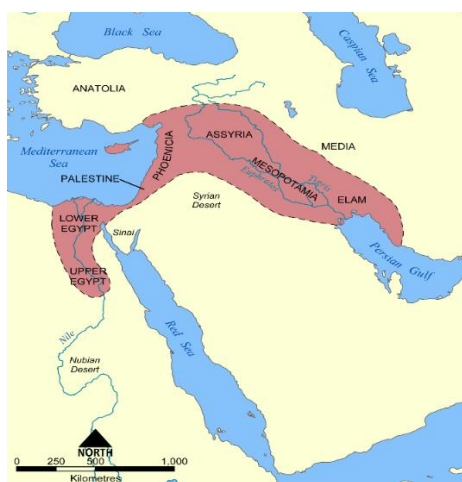
² Sídliště. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/S%C3%ADdli%C5%A1t%C4%9B>

³ HAVRLANT, M., BUZEK, L., WAHLA, A., VENCÁLEK, J. 1979. Geografický terminologický slovník. Pedagogická fakulta v Ostravě, Ostrava, 264 s.

⁴ MUSIL, Jiří. *Sociologie bydlení*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1971, str. 10-11

1.1 Sídla

Sídla dělíme na vesnická a městská.⁵ Ke shluku těchto usedlostí na jednom místě obvykle vede přítomnost lokálně význačného prvku, kvůli kterému se lidé rozhodli založit v daném prostoru sídlo a zužitkovat tak výhodu, kterou jim místo poskytlo.⁶ Právě z tohoto důvodu má vznik sídel trvalejší povahu, než jaká je v případě vzniků jednoduchých (prostých) usedlostí sloužícím jednotlivcům, zároveň je však nutno podotknout, že budování sídel je náročnější právě kvůli jejich rozsahu v porovnání s jednoduchými sídly. První počátky změn z rozptýlených usedlostí ke vzniku sídel lze pozorovat zejména na začátku neolitické revoluce v dobách, kdy se lidský druh přesunul od lovu a sběru k trvalejšímu zemědělství. První zmínky o stálých lidských sídlech lze nalézt na Blízkém východě v oblasti tzv. úrodného půlměsíce (viz obr. č. 1).⁷

(obr. 1) oblast tzv. úrodného půlměsíce⁸

⁵ VOTRUBEC, Ctibor. *Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě*. Praha: Academia, 1980. ISBN 21-016-80 str. 983

⁶ KOUTNÝ, Adam. *Vznik a zánik obce*. Plzeň, 2019. Dostupné z: https://portal.zcu.cz/StagPortletsJSR168/PagesDispatcherServlet?pp_destElement=%23ssSouboryStudentuDivId_4746&pp_locale=cs&pp_reqType=render&pp_portlet=souboryStudentuPagesPortlet&pp_page=souboryStudentuDownloadPage&pp_nameSpace=G602506&soubidno=133928. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. Vedoucí práce JUDr. Petr Triner.

⁷ DOBERSKÝ, Josef. *Osídlení našich krajů a vývoj měst*. Praha: Orbis, 1953. Edice přednášek pro osvětové besedy, str. 12

⁸ Úrodný půlměsíc. In: *Wikimedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2020-12-29]. Dostupné z https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/23/Fertile_Crescent_map.png

1.1.1 Sídlní prostor

Sídlní prostor je termín, kterým označujeme veškeré území osídlené člověkem a tvořící komplexní a navzájem propojený systém, který se skládá z jednotlivých sídel a sídelních jednotek. Souvisejícím pojmem je potom osídlení, což je hodnota udávající počet sídel na jednotku plochy. Podle sídelní skladby v prostoru lze osídlení dělit na koncentrické neboli soustředné, kam patří města a vesnice, nebo rozptýlené neboli disperzní, což jsou samoty a tzv. rozptýlené vesnice.⁹

1.1.2 Teorie centrálních míst

S umístěním lidských sídel v prostoru souvisí teoretický přístup, který se označuje jako teorie centrálních míst nebo také teorie prostorové rovnováhy. Cílem je najít v rozmístění určitou logiku a souvztažnost mezi různými měřitelnými prvky. Ve 30. letech 19. století vydal německý ekonom a agronom Johann Heinrich von Thünen práci s názvem *Izolovaný stát*, která se zaměřovala na prostorové modelování hospodářství.¹⁰ Největším přínosem práce bylo (na základě dat sbíraných od roku 1810) prokázání existence vztahu mezi výší nákladů na dopravu určité komodity a místem jejího vzniku.¹¹ Z toho lze tedy pochopit, že se člověk snaží najít optimální střední vzdálenost, do které se mu vyplatí produkt nebo službu dodávat a zároveň je výhodná pro všechny účastníky trhu.

1.1.3 Walter Christaller

Teorii centrálních míst rozvinul německý geograf Walter Christaller svou prací zvanou *Centrální místa v jižním Německu*, kterou vydal v roce 1933.¹² Předmětem práce bylo zjistit zákonitosti mezi počtem, velikostí a rozmístěním sídel v relativně pravidelné a husté sídelní síti tehdejšího jižního Německa. Christaller zde prokázal existenci vztahu hierarchického uspořádání, které se projevuje

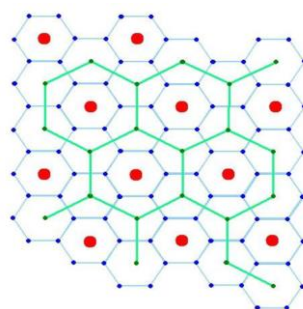
⁹ VOTRUBEC, Ctibor. *Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě*. Praha: Academia, 1980. ISBN 21-016-80 str. 33

¹⁰ Johann Heinrich von Thünen GERMAN AGRICULTURALIST. [online]. [cit. 2020-12-31]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Johann-Heinrich-von-Thunen>

¹¹ Johann Heinrich von Thünen GERMAN AGRICULTURALIST. [online]. [cit. 2020-12-31]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Johann-Heinrich-von-Thunen>

¹² LOTH, Gloria. Central-place theory. *Britannica* [online]. 2019 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/central-place-theory>

prostorovým seskupením sídel do relativně pravidelných útvarů. Základním předpokladem je tvrzení, že malá sídla jsou schopna jen omezené produkce zboží a služeb v rámci svých vlastních možností. Lidé si však žádají rozmanitější sortiment, pro nějž jsou ochotni dopravit se do většího střediska, které je pro ně v dosažitelné vzdálenosti.¹³ Důležitou roli zde také hraje časová náročnost a náklady na dopravu. Sídla tak tvoří vzájemně propojenou síť různého stupně tzv. centrality. Zároveň platí pravidlo pro vzdálenost mezi sídly stejného stupně centrality, že čím vyšší tento stupeň je, tím vzdálenější je sídlo stejného stupně.¹⁴ Význam centra a úroveň jeho tzv. centrality se nehodnotí dle počtu obyvatel, ale podle rozsahu poskytovaných služeb a nabízeného zboží. Zároveň obsluhuje okolí sídla nižší úrovně a tento přístup se nazývá princip obslužnosti. Větší sídla, která mají ve své blízkosti sídla nižšího stupně se nazývají střediska. Teorie obslužnosti pracuje s modelem konstantního poměru vzniku středisek vyššího a nižšího stupně, který je vyjádřen $k = 3$. Po něm lze chápat, že ke vzniku obslužného střediska vyššího řádu je potřeba 3 menších středisek. O nějaký čas později pak k principu obslužnosti byly připojeny modely pro oblast dopravy a administrativy s rozdílnými koeficienty (dopravní princip $k=4$ a administrativní $k=7$).¹⁵

(obr. 2) zobrazení struktury středisek ve tvaru šestiúhelníku, hierarchie $k=3$ ¹⁶

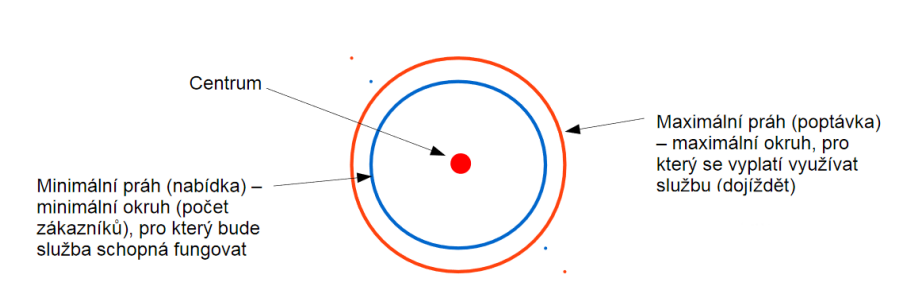
¹³ KOUTNÝ, Adam. *Vznik a zánik obce*. Plzeň, 2019. Dostupné z: https://portal.zcu.cz/StagPortletsJSR168/PagesDispatcherServlet?pp_destElement=%23ssSouboryStudentuDivId_4746&pp_locale=cs&pp_reqType=render&pp_portlet=souboryStudentuPagesPortlet&pp_page=souboryStudentuDownloadPage&pp_nameSpace=G602506&soubidno=133928. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. Vedoucí práce JUDr. Petr Triner.

¹⁴ PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ, Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-718-4311-3 str. 1290

¹⁵ SZCZYRBA, Zdeněk, Josef KUNC a Jiří VYSTOUPIL. *Ekonomická a sociální geografie: Geografie služeb*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-114-4. str. 272

¹⁶ Grafické znázornění hierarchie $k=3$. Přednáška z předmětu KMA/SGG: Teorie centrálních míst. *Západočeská univerzita v Plzni* [online]. Plzeň, 2013, 13. 3. 2013 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: http://geomatika.kma.zcu.cz/studium/sgg/Materialy/Teorie_centralnich_mist.pdf

S touto teorií se pojí několik důležitých institutů a omezení při její aplikaci. Prvním pojmem je tzv. horní hranice dosahu. Chápeme ji jako maximální vzdálenost, kterou jsou lidé ochotni cestovat za danou službou či za účelem získání zboží.¹⁷ To znamená, že dražší zboží nebo statky, které spotřebováváme pomaleji mají tuto hranici vyšší než statky, jejichž hodnota je nižší nebo statky každodenní potřeby. Druhým termínem je tzv. práh ekonomické efektivity, kterým rozumíme minimální vzdálenost představující určitou oblast, ve které poskytovatel statku musí svou činnost nebo produkt nabízet, aby se mu produkce vyplatila.¹⁸

(obr. 3) grafické znázornění hranice dosahu a prahu efektivity v okolí centra¹⁹

Pro využití této teorie v jejím plném rozsahu je zásadní, aby byly splněny tyto předpoklady:

- existence homogenní roviny se stejnou mírou dopravní dostupnosti;
- využívání jednoho druhu dopravy a stanovené přiměřené dopravní náklady;
- dochází k rovnoměrnému rozmístění populace;
- centrální místa poskytují hmotné statky, služby a administrativní funkce jejich zázemí;
- spotřebitelé se snaží zkrátit svoji cestovní vzdálenost;
- poskytovatelé služeb se snaží pokrýt co nejširší možnou oblast trhu;
- všichni spotřebitelé mají stejný příjem a také stejné požadavky na služby (stejné spotřební chování).

¹⁷ Přednáška z předmětu KMA/SGG: Teorie centrálních míst. *Západočeská univerzita v Plzni* [online]. Plzeň, 2013, 13. 3. 2013 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z:

http://geomatika.kma.zcu.cz/studium/ssg/Materialy/Teorie_centralnich_mist.pdf

¹⁸ Taktéž.

¹⁹ Grafické znázornění hranice dosahu a prahu efektivity v okolí centra. Přednáška z předmětu KMA/SGG: Teorie centrálních míst. *Západočeská univerzita v Plzni* [online]. Plzeň, 2013, 13. 3. 2013 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z:

http://geomatika.kma.zcu.cz/studium/ssg/Materialy/Teorie_centralnich_mist.pdf

Při pohledu na výše uvedené předpoklady lze spatřit, že zásadními slabinami tohoto modelu je jeho staticita a rigidita. Teorie tak vůbec nepočítá s vnějšími vlivy, jako je například technologický rozvoj v oblasti dopravy, změna přírodních podmínek, zásahy ze strany státní moci či národní, historické, náboženské a jiné vlivy. V praxi se Christallerově teorii nejvíce přiblížily oblasti ze států Iowa a Wisconsin, které leží v Spojených státech amerických, kde během 80. let 20. století probíhal empirický výzkum na toto téma.²⁰

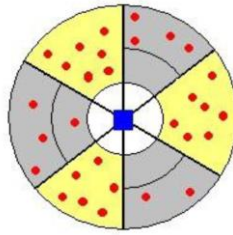
1.1.4 Löschova modifikace

Německý ekonom August Lösch upravil Christallerovu teorii svou prací zvanou *The Spatial Organization of the Economy*, kterou vydal v roce 1940.²¹ Práce byla zaměřená na vztahy a rozmístění velkých průmyslových podniků. Změna, kterou přinesla Löschova práce, byla v užití různě velkých sítí pro různé zboží a služby, které se kombinovaly a vzájemně skládaly přes sebe, což dovolilo získat model mnohem bližší realitě. Lösch dále tvrdil, že každé z centrálních míst nemusí nabízet všechny služby a zboží tak jako střediska nižšího stupně kolem něj. Roli podle něj hraje též lokální specializace a unikátnost středisek, vyvolávající rozdíl ve výskytu tržní nabídky. Jeho model je dále, na rozdíl od Christallerova, vystavěn tzv. odspodu, tedy od sídel s nejnižší hierarchií k sídlům vyššího řádu.²² Výsledkem modifikace teorie je struktura, která má jediné společné dominantní centrum, ze kterého vychází prostorové výseče s různým počtem nižších řádů.

²⁰ LOTH, Gloria. Central-place theory. *Britannica* [online]. 2019 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/central-place-theory>

²¹ Taktéž.

²² KOUTNÝ, Adam. *Vznik a zánik obce*. Plzeň, 2019. Dostupné z: https://portal.zcu.cz/StagPortletsJSR168/PagesDispatcherServlet?pp_destElement=%23ssSouboryStudentuDivId_4746&pp_locale=cs&pp_reqType=render&pp_portlet=souboryStudentuPagesPortlet&pp_page=souboryStudentuDownloadPage&pp_nameSpace=G602506&soubidno=133928. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. Vedoucí práce JUDr. Petr Triner.

(obr. 4) Löschova modifikace²³

1.2 Urbanismus

Pod pojmem urbanismus chápeme disciplínu, která se zabývá návrhy a následnými vznikem sídel. Cílem však není navrhování jednotlivých staveb, to je činnost, kterou lze spíše řadit pod architekturu. Bohužel neexistuje definice, která by byla zcela jednoznačná, a tak lze pro začátek uvést několik výkladů, které mohou poskytnout určitý nástin cílů oboru. Termín urbanismus chápe Sociologická encyklopedie jako „*aplikovaný vědní obor, který zahrnuje v souvislosti s architekturou estetické a prostorové stránky formování měst a jejich částí a zároveň také technické, hospodářské a stále více také sociální aspekty plánování a stavby měst*“²⁴ Jiný pohled na výklad termínu lze nalézt v knize *Urbanismus a územní plánování*, která říká, že urbanismus se zabývá využitím sídelního prostoru, uspořádáním a utvářením urbánního prostředí lidských sídel a osídlení, jejich fungováním, obnovou a rozvojem či „... je vědecký a umělecký obor, který se zabývá technicko-účelovým uspořádáním a společensko-kulturním posláním města.“²⁵ U některých autorů se lze setkat s vyzdvihováním důležitosti kulturního, výtvarného a také praktického hlediska. V literatuře je tak možné se setkat s tím, že urbanismus je považován za disciplínu o plánování a plánovacím procesu: „... je disciplína, jejímž cílem je utvářet a rozvíjet sídelní útvary (města, vesnice) jako funkční a vyvážené celky. Urbanistické projektování navrhuje uspořádání sídel, jejich částí a navazujících částí krajiny a navazuje tak na krajinnou a jinou architekturu.“²⁶

²³ Grafické znázornění Löschovi modifikace. Přednáška z předmětu KMA/SGG: Teorie centrálních míst. *Západočeská univerzita v Plzni* [online]. Plzeň, 2013, 13. 3. 2013 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: http://geomatika.kma.zcu.cz/studium/ssgg/Materialy/Teorie_centralnich_mist.pdf

²⁴ Urbanismus. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Urbanismus>

²⁵ ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra, Markéta ČABLOVÁ a Jan KOUTNÝ. *Urbanismus a územní plánování*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2002. ISBN 80-719-4415-7 str. 117

²⁶ MAIER, Karel. *Urbanistická čítanka: vybrané texty urbanistické literatury XX. století: 1, Klasikové moderního urbanismu. Urbanismus jako prostorové utváření měst*. Praha: Česká komora architektů, 2000. ISBN 80-902735-3-X, str. 127

1.2.1 Historie urbanismu

Samotný termín pochází z latinského *urbs*, které lze volně přeložit jako město. Termín *urbanismus* byl pak poprvé užit v teoretické stati z roku 1867 *Teoría General de la Urbanización (Obecná teorie urbanizace)* od španělského teoretika „urbanismu“ Ildefonso Cerdà. Ten tak odlišil město jako fyzické prostředí od tzv. *civitas*, které bylo chápáno jako společenství.²⁷ Na první pohled by mohlo působit, že urbanismus do 19. století neexistoval, avšak do té doby se užíval termín „stavba měst“, protože s termínem „stavba měst“ se setkáváme už u Aristotela (cca 350 př. Kristem), když se dočítáme, že „základem stavby měst je především postavit město tak, aby byli lidé bezpeční a současně šťastní“. Všeobecně je považován za otce „staveb měst“ Hippodamos z Milétu, který již v 5. století před Kristem navrhl ideální řecké město s pravoúhlou sítí ulic a stavební pozemky o stejné velikosti (pod vlivem principu rovnosti všech občanů).²⁸

Vznik urbanismu jako samostatné moderní vědní disciplíny je možné datovat na počátek 20. století, kdy zaznamenal velký rozvoj stavby městských sídel, obcí, měst a sídlišť. S tak rozsáhlým rozvojem bylo nutné jednotné zpracování městského prostředí pro potřeby bydlení lidí, jejich rekreace, základních potřeb a vytvoření dopravní sítě pro dopravu.

1.2.2 Územní plánování

S rostoucím počtem obyvatel souvisí i zvyšování potřeby prostorů pro jejich bydlení. S touto tematikou tak souvisí i institut územního plánování, který se snaží komplexně řešit využití území, stanovuje zásady jeho organizace a zároveň věcně a časově organizuje výstavbu či jiné činnosti, které ovlivňují rozvoj území. Výše zmíněný institut je zakotven zákoně č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (dále jen „stavební zákon“), konkrétně v části třetí, hlavě první. Stavební zákon územní plánování avšak nijak nedefinuje, a tak je nutné hledat

²⁷ ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. *Urbanismus jako věda: historicko-lingvistické pojednání o pojetí urbanismu* [online]. [cit. 2021-01-03]. Dostupné z:

<http://csup.uzemi.eu/Include/Data/getfile.php?id=257&db=csupuzemie>

²⁸ ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. *Urbanismus jako věda: historicko-lingvistické pojednání o pojetí urbanismu* [online]. [cit. 2021-01-03]. Dostupné z:

<http://csup.uzemi.eu/Include/Data/getfile.php?id=257&db=csupuzemie>

určitou oporu v §18 odst. 1, který stanovuje základní cíle a zásady územního plánování konkrétně:

„(1) Cílem územního plánování je vytvářet předpoklady pro výstavbu a pro udržitelný rozvoj území, spočívající ve vyváženém vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území a který uspokojuje potřeby současné generace, aniž by ohrožoval podmínky života generací budoucích.“²⁹

V následujících odstavcích §18 lze nalézt podrobnější zásady, kterými se mají řídit orgány v rámci územního plánování. Příkladem může být §18 odst. 4, kde stavební zákon hovoří o ochraně veřejného zájmu, rozvíjení kulturních, civilizačních a hlavně přírodních hodnot:

„(4) Územní plánování ve veřejném zájmu chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Přitom chrání krajinu jako podstatnou složku prostředí života obyvatel a základ jejich totožnosti. S ohledem na to určuje podmínky pro hospodárné využívání zastavěného území a zajišťuje ochranu nezastavěného území a nezastavitelných pozemků. Zastavitelné plochy se vymezují s ohledem na potenciál rozvoje území a míru využití zastavěného území.“³⁰

V příloze č. 1 lze nalézt jednotlivé úkoly územního plánování dle §19 odst. 1 Stavebního zákona. Územní plánování má také dle §19 odst. 2 stavebního zákona úkol posuzovat vlivy již existující politiky územního rozvoje, územního rozvojového plánu, zásad územního rozvoje nebo územního plánu na udržitelný rozvoj území. Zásadní vliv na posouzení má také vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj, jehož součástí je také zhodnocení faktorů, které ovlivňují životní prostředí, ve kterém se stanoví, popíšu a zhodnotí možné významné vlivy na životní prostředí, které vycházejí z politiky územního rozvoje, zásad územního rozvoje

²⁹ § 18 odst. 1 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 4. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-183#p18-1>

³⁰ § 18 odst. 4 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 4. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-183#p18-1>

nebo územního plánu, a stanoví náhradní řešení s přihlédnutím k cílům posuzovaných dokumentů.³¹

1.3 Sociologie bydlení

Sociologie bydlení je moderní, rychle rozvíjející se specifická subdisciplína, sociologie města a sociologie vesnice. Základy této vědní disciplíny lze nalézt v 2. polovině 19. století, kdy docházelo k prvním intenzivním sledováním sociálních, hospodářských a zdravotních důsledků. Ty přinesla industrializace společně se stěhováním společnosti z vesnic do měst, která jim nabízela lepší pracovní uplatnění. Sociální stránka bydlení se tak zkoumala v souvislostech především z hlediska společenské politiky, hygieny a zčásti i teorie stavby měst. Bytová otázka, která byla z tohoto hlediska předmětem pozornosti ekonomů, politiků a lékařů, se chápala především jako problém bydlení chudých a nemajetných obyvatel.³² Vývoj sociologie bydlení byl následně zpomalen první i druhou světovou válkou. Následný rozvoj oboru v dnešním širším pojetí tak mohl nastat až po skončení 2. světové války a neomezoval se tak již pouze na sociální a hospodářskou politiku společně s politikou bydlení nízkopříjmových osob, ale na bydlení všech osob. Dle Sociologické encyklopedie se sociologie bydlení dělí do pěti tematických oblastí:

- 1) sociální stránky spojené s bytovou politikou a institucionálními formami zajištění potřeby bydlení;
- 2) vztahy mezi rodinami a jinými druhy domácností na straně jedné a bydlením jako procesem i hmotnou strukturou na straně druhé;
- 3) bydlení a lokální komunita;
- 4) bydlení jako oblast hodnot a kulturních vzorců;
- 5) architektura obytného prostředí.³³

V první tematické oblasti dochází ke zkoumání sociální politiky bytových systémů. Za bytový systém považujeme soubor institucí, které jsou navzájem propojené a které zajišťují prostředky na výstavbu bytů, ale také zajišťují jejich

³¹ § 19 odst. 2 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 4. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-183#p18-1>

³² Sociologie bydlení. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_bydlen%C3%AD

³³ Taktéž.

výstavbu a následně je distribuují ať už přidělením, prodejem, či pronájmem. Bytové systémy patří do hospodářských soustav, které tvoří jejich širší rámec, určují druhy vlastnictví bytů, způsoby získávání bytů, právní vztahy mezi majiteli a různými kategoriemi uživatelů. Hospodářské soustavy vymezují rovněž ekonomickou povahu bytů, tj. zda a v jaké míře patří nebo nepatří do kategorie zboží nebo naopak sociálních služeb nebo do různých smíšených forem těchto dvou ekonomických kategorií.³⁴

Druhá tematická část se zabývá vztahy mezi domácnostmi na straně jedné a obydlím na straně druhé, následným využitím těchto informací na stanovení přiměřenosti potřeb budoucích bytů či domů a preferencemi různých druhů obyvatelstva. V současné praxi se míra přiměřenosti zkoumá analýzou samotného procesu bydlení pomocí účelných objektivních metod. Vedle toho se přiměřenost odhaduje na základě odhadu vývoje determinant vně bytů. Mezi standardní metody řadíme analýzu dělení prostoru mezi členy domácnosti, analýzu rozestavení nábytku nebo analýzu užívání bytů, domů a jejich okolí z hlediska času.³⁵

Do třetího tematického okruhu řadíme pozorování vztahů a procesů, které souvisejí s bydlením, ale přesahují prostor jednoho bytu či jednotlivých domácností. Patří sem zjištění o procesech, které jsou spojeny s denním provozem domácností a vztahy mezi lidmi, kteří spolu prostorově sousedí. Výsledkem zkoumání jsou pak informace o účincích bydlení v různých druzích obytných domů či při rozdílném uspořádání obytných domů navzájem, tj. při různých formách zástavby, při rozdílném umístění vchodů do budov, při rozdílném uspořádání komunikací uvnitř i vně budov, při různých velikostech a výškách domů, zároveň se také zkoumá tzv. obrácený vztah, což jsou nároky obyvatel na uspořádání obytného prostředí z hlediska práce, životní úrovně, technologií anebo hodnot.³⁶

Čtvrtým tematickým okruhem, který sociologie bydlení zkoumá jsou určité hodnoty, preference či určité postoje společnosti přímo související s bydlením. Zásadní vliv na tento okruh měla práce Norberta Eliase – *O procesu civilizování*

³⁴ MUSIL, Jiří. *Sociologie bydlení*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1971, str. 33

³⁵ Sociologie bydlení. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_bydlen%C3%AD

³⁶ Taktéž.

a o *dvorní společnosti*, kde popsal, jak se v bydlení projevují tendence k většímu soukromí.³⁷

Pátý tematický okruh je nejmladší a nejméně rozšířený z výše uvedených. Jeho předmětem zkoumání je architektura jako celek. Tedy to, jak stavby ovlivňují jednání a chování lidí a jakým způsobem si obyvatelé interpretují znaky a symboly, které jsou zprostředkované architekturou.³⁸

1.3.1 Sociologie města

Sociologie bydlení patří pod obor sociologie města (a také sociologie venkova). Zabývá se studiem života společnosti a interakcí obyvatelstva v metropolitních oblastech a rozložením populace na území města. Sociologie města pak spadá pod obecněji vymezenou sociologickou disciplínu, a to sociologie lidských sídel. Dle Sociologické encyklopedie jsou předmětem zkoumání tyto čtyři odvětví městských společenství:

- 1) sociální morfologie městských sídel;
- 2) sociální instituce měst;
- 3) způsob života ve městě;
- 4) znaky a symboly městských objektů a prostorů.³⁹

První odvětví zkoumá z hlediska sociálně morfologického zákonitosti struktury sídel, jeho hustotu a zákonitosti v rozložení jednotlivých složek populace na území sídel. Další částí je pak studium organizace a prostorového rozložení společenských činností (funkcí) a s nimi spojených objektů (budov, sítí apod.) v sídlech.⁴⁰

³⁷ Sociologie bydlení. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_bydlen%C3%AD

³⁸ Taktéž.

³⁹ Sociologie města. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologická encyklopedie Sociologický ústav AV ČR [cit. 2021-01-07]. Dostupné z:

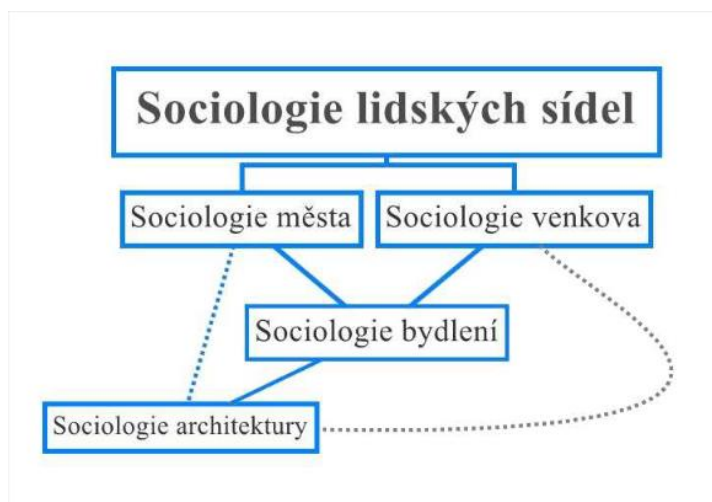
https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_m%C4%9Bsta

⁴⁰ PETRUSEK, Miloslav, Hana MARÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-718-4164-1. str. 651

Předmětem zkoumání druhého oboru jsou městská sídla obcí, ale také studium plánovacích a dalších funkcí obcí. Obec je zde chápána jako systém vzájemně působících institucí, organizací, tříd, vrstev, sociálních skupin a komunálních mocenských struktur.⁴¹

Cílem třetího odvětví sociologie města je snaha o popsání a vysvětlení chování a vztahů, které prožívají obyvatelé města. Neexistuje však jednotný výklad, nýbrž jich je více, a každý se zaměřuje na jiné informace. Některé se kupříkladu zaměřují více na sociální morfologické veličiny (hustota obyvatelstva, celkový počet obyvatel, jejich národnost, vzdělanost).

Výzkum čtvrtého odvětví soustředěný na znakovou stránku města je zatím ve svých počátcích. Předmětem zkoumání je výklad názorů obyvatel na znaky a symboly, které vytváří předměty a jejich umístění v prostoru, resp. umístění v prostorech, které lidé obývají nebo se tam často vyskytují.⁴²

(obr. 5) Hierarchické uspořádání sociologie lidských sídel⁴³

⁴¹ Sociologie města. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologická encyklopedie Sociologický ústav AV ČR [cit. 2021-01-07]. Dostupné z:

https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_m%C4%9Bsta

⁴² Sociologie města. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologická encyklopedie Sociologický ústav AV ČR [cit. 2021-01-07]. Dostupné z:

https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_m%C4%9Bsta

⁴³ HURÁŇOVÁ, Eliška. *DVA POHLEDY NA TOTÉŽ MĚSTO Porovnání metodologických přístupů sociologie města a sociální geografie* [online]. Praha, 2014 [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120167802/?lang=en>. Diplomová práce. UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE, FILOZOFICKÁ FAKULTA, Katedra sociologie. Vedoucí práce PhDr. Jiří Vinopal, Ph.D.

2. Historie sídlišť

Z širokého množství jednotlivých periodizací vývoje sídlišť si autor práce zvolil popis vývojových etap, které navrhlo Uměleckoprůmyslové museum v Praze ve své publikaci *Paneláci 1 – Padesát sídlišť v českých zemích*. Důvodem je její aktuálnost a obsáhlost. Každé období bylo něčím specifické, a proto bude pro lepší představu ke každé fázi připojeno a popsáno jedno sídliště, které ji dle názoru autora symbolizuje.

Jednalo o těchto šest etap:

1. Dřevní fáze;
2. Fáze socialistického realismu;
3. Pionýrská fáze;
4. Krásná fáze;
5. Technokratická fáze;
6. Fáze postmoderních sídlišť.⁴⁴

Při stanovení jednotlivých etap autoři vycházeli z historické a politologické periodizace. Zohlednili historické události naší země, které ovlivnily vývoj a výstavbu jednotlivých obytných celků. Nutno je také zmínit, konstatování autorů, že jednotlivé etapy mohly v tutéž dobu existovat paralelně vedle sebe, což se projevilo hlavně v dobách normalizace. Samotná výstavba sídlišť probíhala v různých krajích a městech odlišně.⁴⁵

Před popisem výše zmíněných etap je vhodné na úvod zmínit vybrané alternativní vývojové etapy výstavby sídlišť, které tak mohou poskytnout náhled, jak různí autoři vnímali vývoj sídlišť v průběhu let.

⁴⁴ Periodizace výstavby sídlišť. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.panelaci.cz/stranka/periodizace>

⁴⁵ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci 1 – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 21

Prvním příkladem periodizace je nejstarší návrh, který pochází z roku 1957, autorem byl Stanislav Sůva. Působil jako zaměstnanec ve Výzkumném ústavu výstavby a architektury a zároveň byl znalcem soudobé západní architektury.⁴⁶ Jeho pojetí periodizace čítalo čtyři období a to tzv. „období dvouletého plánu“, které popisuje rozvíjení zásad, jež přežívaly z předválečného funkcionalismu tedy tzv. řádkové zástavby. Dalším obdobím byla tzv. „fáze výtvarně neřešených průčelí“, které se vyznačovalo tím, že v období výstavby byla bytová nouze tak silná, že byl kladen větší důraz na kvantitu než na tvorbu architektonických prvků. Po fázi „výtvarně neřešených průčelí“ přišlo období tzv. „socialistického realismu“, kdy došlo k návratu klasické sídlištní architektury a jehož příkladem může být sídliště Poruba v Ostravě. Poslední fázi vnímá Stanislav Sůva jako etapu „neustálené hledání směrů nového výrazu“ jejichž výsledkem by měla být výstavba výtvarně jednotných celků.⁴⁷

Druhým příkladem je dle urbanisty a architekta Jana Krásného (spoluautora sídlišť Polabiny v Pardubicích a Jižního Města v Praze)⁴⁸ rozdělení na šest etap výstavby. Základem pro stanovení jednotlivých etap byla studie urbanistického charakteru čtrnácti malých a středně velkých měst v Čechách, kterou provedla katedra urbanismu na fakultě stavební ČVUT. První fází dle Jana Krásného je tzv. „období obnovy“, které můžeme časově zařadit mezi roky 1945 až 1948. V tomto období byla nově obnovená Československá republika zpustošená druhou světovou válkou a vznikala potřeba řešení bytové otázky.⁴⁹ Druhá etapa byla označována jako „období prosazování formalistických tendencí“ a lze ji časově zařadit mezi roky 1948–1952. Toto období bylo dle Krásného charakteristické svou strohou typizací, kterou lze také chápat jako počátek „společensky komplexních urbanistických celků“. Třetí období, které se řadí mezi roky 1952–1956 se označuje jako „období ovládané formálním přístupem“ ale v literatuře se lze setkat i s označením „socialistický realismus“. Krásný k tomuto období dodává, že docházelo k problémům ve stavební výrobě, což se projevilo následnými provozními

⁴⁶ SŮVA Stanislav, *K otázce vzrůstu a proměny sídlišť*, Architektura ČSR XVI, 1957, Č.9, str. 485-488

⁴⁷ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci 1 – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 15

⁴⁸ Polabiny. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.panelaci.cz/sidliste/pardubicky-kraj/pardubice-polabiny>

⁴⁹ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci 1 – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 16

nedostatky. Během tzv. „*období překonávání formalismu*“, který architekt Krásný periodizuje do období 1957-1961, se začíná projevovat nástup panelové technologie výstavby sídlišť, díky které je možné stavět v masovém měřítku. V 60. letech 20. století dochází k určitému celospolečenskému rozvolnění, které se promítá i do staveb sídlišť, které mají progresivnější urbanistickou strukturu. Jan Krásný tuto etapu nazývá „*období experimentů*“ a časově ji zařazuje mezi roky 1962-1966. Následující dvě etapy (tedy etapy 1967-1972 a 1972 a následující roky) architekt nijak nepojmenovává. První nepojmenovanou etapu popisuje jako období, kdy se naplno projevila potřeba prognostického územního plánování, a to v souvislosti se zvyšujícím se počtem obyvatel, který se stěhoval do měst, a s tím i souvisejícími nároky na bydlení. Období po roce 1972 je pak považováno dle Krásného za dobu, kdy dochází k rozvoji regionálních oblastí a také dochází k regeneraci historických center měst.⁵⁰

Třetím příkladem alternativní periodizace hromadné bytové výstavby je členění od sociologa města Jiřího Musila. Ten rozdělil jednotlivé etapy do tří generací. První z nich spojuje se socialistickým realismem a zahrnuje sem „*nová města socialismu*“ jako Porubu v Ostravě, části Havířova nebo plzeňské Slovany. Tyto soubory se podle něj vyznačují anachronickým použitím historických slohů, lidským měřítkem a urbanistickým řešením, které vytváří přívětivé prostory. Druhou generaci sídlišť pak Musil zařazuje do období šedesátých let a konstatuje, že jednotlivé koncepce budoucích koncepcí sídlišť jsou již ustálené a budou realizované výhradně v panelové technologii. Jako příklady uvádí soubory postavené na dosud volných plochách měst, jako jsou Petřiny a Invalidovna v Praze. Za „*nejvýznamnější a nejrozsáhlejší*“ generaci sídlišť Musil považuje tu třetí, kterou podle něj představují pražské Severní a Jižní Město. Autor k tomu dodává: „Vznikl tak zvláštní typ městských útvarů, jakýsi kříženec industrialismu, vulgarizovaného pojetí moderního urbanismu, socialistických představ o kultuře a nedostatečných finančních zdrojů. Tato sídliště nejvíce poznamenala česká a moravská města, zejména města malá a středně velká, protože tam pronikla často až k jejich historickým jádrům (Benešov, Rakovník, Chrudim, Nepomuk).“⁵¹

⁵⁰ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci 1 – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 16

⁵¹ HORSKÁ, Pavla, Eduard MAUR a Jiří MUSIL. *Zrod velkoměsta: urbanizace českých zemí a Evropa*. Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-718-5409-3. str. 274-284.

2.1 Dřevní fáze

Do dřevní fáze lze zařadit nejstarší česká sídliště, která byla budována těsně po skončení druhé světové války v rámci tzv. dvouletky (1947–1948). Dvouletý hospodářský plán byl určený na obnovu a rekonstrukci Československa, jehož základním úkolem bylo krom rozvoje průmyslu také řešení bytové otázky.⁵²

Sídliště vzniklá během této fáze se často stavěla zejména u podniků těžkého průmyslu na Ostravsku, Kladensku a Mostecku, v menším rozsahu potom v Praze, Hradci Králové, Olomouci či Zlíně a odrážela dobové směřování k robustnosti a obnově ornamentu, například zvýrazněním tektonických prvků. Urbanisticky je pro tyto sídliště typické umístění do volných lokalit v širším centru měst. Domy mají několik pater a obvykle i jednotnou výšku. Pro velikost bytů byly vytvořeny první směrnice (tzv. funkční a směrné plány bytů), které bytový standard oproti dosavadnímu vývoji zvýšily. Technologicky jde tak o tradičně zděné domy, u kterých se začínala používat standardizovaná okna a dveře. Přímo na stavbě se zkušelo odlévání železobetonových stropů.⁵³ Většina sídlišť budovaných v tomto období měla velmi omezenou občanskou vybavenost. Výjimkou je pražské sídliště Solidarita, které svým obyvatelům nabízelo (kromě bydlení) školu, školku, prodejny potravin ale také divadlo. Významným prvkem bylo také přesunutí domácích provozů na centrální úroveň (společná prádelna, ústřední vytápění).⁵⁴

2.1.1 Praha – Solidarita

Příkladem sídliště, které bylo vystavěno během dřevní fáze (resp. dvouletce), je pražská Solidarita, která se nachází v Praze – Strašnicích.

Autorem urbanistického návrhu sídliště je František Jech, který při svém plánování vycházel z regulačního plánu z roku 1938. Stanovil základní rozvržení budov v řadách sever-jih s parkovým pásem uprostřed. Stavební práce začaly

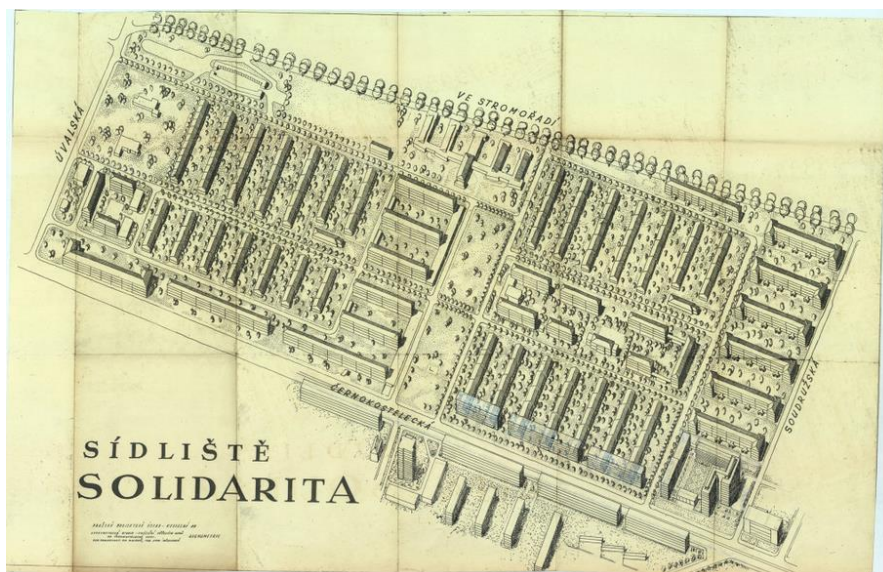
⁵² § 1 písm. c) zákona č. 192/1946 Sb., o dvouletém hospodářském plánu. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. [cit. 4. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1946-192#p1-1-c>

⁵³ Dřevní fáze. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.panelaci.cz/stranka/drevni-faze>

⁵⁴ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci 1 – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 23

v květnu 1947 a už v průběhu roku 1948 bylo možné užívat první dvě stovky bytů. Po úspěšném dokončení v roce 1951 pak celkově Solidarita nabízela celkem 1256 bytů. Zvláštností sídliště bylo to, že se zde uplatnilo například dálkové vytápění, sídliště mělo výjimečně disponovat společnými občanskými budovami. Na území sídliště tak byly vybudovány nejen domy, ale také prvky občanské vybavenosti, jako byly školské stavby, školky, jesle, obchody či služby.

Sídliště obsahuje dva typy domů, a to řadové domky a bytové domy. U řadových domků byly užity dva typy. První byly stavěné tradiční zděnou technologií, s kuchyní, toaletou, koupelnou a obytným prostorem v přízemí a dvěma ložnicemi v patře. Tato technologie se však neprosadila a převážila technologie prefabrikace navržená Františkem Jechem v co největší míře předvýrobě jednotlivých prvků a jejich následné montáži na staveništi. Typů bytových domů na sídlišti najdeme hned několik, od původních Jechových až po typové zděné domy z padesátých let. Zajímavé jsou zejména Jechovy experimenty – tyto domy, stejně jako domy řadové, měly příčné nosné stěny z tvárnice a fasádu z betonových prefabrikovaných dílců s viditelnými spárami.⁵⁵

(obr. 6) plán sídliště Solidarita⁵⁶

⁵⁵ Sídliště Solidarita. *Panelová sídliště ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/sidliste/hlavni-mesto-praha/praha-solidarita>

⁵⁶ KUČERA, Jakub. Sídliště Solidarita. Pražský unikát, který může být inspirací i dnes. *Čti Doma* [online]. 2020, 14.01.2020 [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: https://www.ctidoma.cz/sites/default/files/styles/gallery_full/public/imgs/14/sidliste_solidarita.jpg

2.2 Socialistický realismus

Sídliště vzniklá během období socialistického realismu lze časově zařadit do první poloviny 50. let 20. století. Architekti, kteří navrhovali nová sídliště během této fáze museli, následovat „radostnou“ a monumentální socialistickou architekturu (zdobené atiky, vstupy, balustrády, sgrafita). V této době vznikly návrhy pro některé občanské stavby, například pro kulturní domy nebo zdravotnická centra, ač i tyto druhy staveb se měly typizovat. První typová řada bytových domů dostala označení T. Tyto první domy ještě neskládaly z betonových panelů, ale z klasických cihel, často předem skládaných v cihelnách do bloků. Stavěly se i z takzvaných kvádropanelů či panelobloků. Další prvky jako schodiště, okna, dveře, případně stropní konstrukce už byly typizované a prefabrikované.⁵⁷

Obytné celky vzniklé během této fáze vznikala podobně, jako během dřevní fáze ve městech, která potřebovala zajistit bydlení pro své zaměstnance pracující v těžkém průmyslu. Neznámějším sídlištěm z tohoto období je sídliště v Ostravě – Porubě. V Porubě styl socialistického realismu vystupňoval do tzv. Oblouku, kde se architekt inspiroval budovou admirality v Petrohradě v tehdejší Sovětské svazu.⁵⁸ Dalším příkladem je sídliště v Ostrově u Karlových Varů, které vzniklo pro pracovníky nedalekých jáchymovských uranových dolů. Významnou dominantou je rozsáhlé náměstí společně s monumentálním kulturním domem. Několik sídlišť, která byla navržena ve stylu socialistického realismu, nevznikala jen z důvodu potřeby bydlení pro zaměstnance z průmyslu, ale v návaznosti na rozpínající se město. Příkladem tak může být okrsek I na Slovanech v Plzni nebo centrální část Dukly v Pardubicích.⁵⁹

⁵⁷ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci 1 – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 24, 25

⁵⁸ Fáze socialistického realismu. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/stranka/faze-socialistickeho-realismu>

⁵⁹ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci 1 – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 25, 98, 108

2.2.1 Ostrava – I. obvod Poruba

První myšlenky na přestavbu průmyslového Ostravska se dají datovat už do meziválečného období, kdy vznikla koncepce zvaná „*Velká Ostrava*“, která plánovala využití principů zahradních měst. Avšak nakonec zůstalo jen u dílčích úprav.⁶⁰

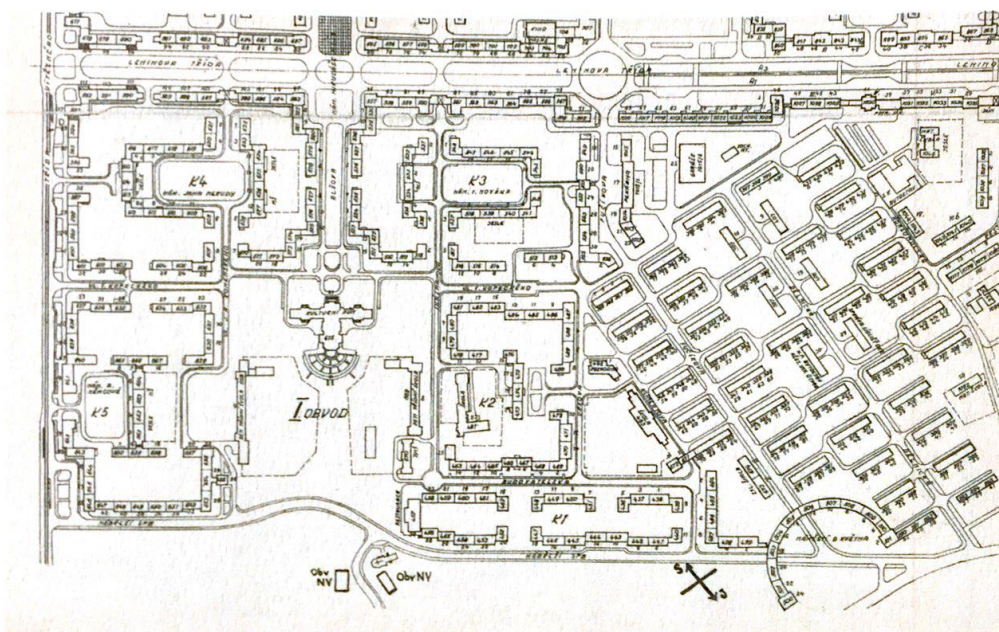
Samotná výstavba I. obvodu sídliště počala v roce 1951 na základě návrhu architekta Vladimíra Meduny a trvala až do roku 1956, kdy nabídla ubytování pro více než 20 000 nových obyvatel.⁶¹ Architekti si během stavby I. obvodu měli vyzkoušet, jak vytvářet na základě metody socialistického realismu prostředí pro tzv. „*nového socialistického člověka*“. Cílem bylo usilovat o to, aby z typových projektů, klasicistních schémat a historických architektonických a uměleckých prvků vzniklo specificky řešené městské prostředí, nikoli modernistické sídliště, označované ideology stalinismu za kosmopolitní a socialismu nepřátelské. Z těchto důvodů architekti nevyužívali formy moderní architektury a namísto nich využívali formy převzaté z české renesance (Věžičky) i z klasicismu, inspirovali se příklady sovětské tvorby z éry stalinismu i tradiční ruské architektury (např. Oblouk).⁶² Z počátku předávané domy trpěly neúplným sociálním vybavením, kdy jednotlivým domům chyběla kotelna, a tak obyvatelé museli řešit vytápění v zimě každý řešit individuálně, což v porovnání se sídlištěm Solidarita působí zastarale. Přesto po odstranění těchto prvotních nedostatků se v pozdějších letech stal I. obvod (a s ním i II. obvod⁶³) výkladní skříní péče státu o své pracující obyvatele.

⁶⁰ Poruba / I. obvod. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/sidliste/moravskoslezsky-kraj/ostrava-poruba-i-obvod>

⁶¹ Poruba v datech – Významné události v dějinách obce. *Městský obvod Ostrava – Poruba* [online]. 2020 [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <https://poruba.ostrava.cz/cs/o-porube/historie/poruba-v-datech>

⁶² Poruba / I. obvod. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/sidliste/moravskoslezsky-kraj/ostrava-poruba-i-obvod>

⁶³ Poruba v datech – Významné události v dějinách obce. *Městský obvod Ostrava – Poruba* [online]. 2020 [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <https://poruba.ostrava.cz/cs/o-porube/historie/poruba-v-datech>
pozn. V průběhu let vznikaly další obvody

(obr. 7) schématický zákres I. obvodu Poruby⁶⁴

2.3 Pionýrská fáze

Období pionýrské fáze je specifické tím, že je s ním spojené novátorské zavádění panelové technologie do stavebnictví, resp. hlavně při stavění sídlišť. Kvůli technickým i konstrukčním nedostatkům tak dochází k opuštění vývoje domů typu T a nahrazuje ho systém celomontovaných panelových domů.

Za první celopanelovou stavbu považujeme dům postavený v roce 1954 ve Zlíně na Benešově nábřeží. Ten nesl prvky socialistického realismu, jako byly například zdobené atiky. Jeho konstrukční systém dostal označení G (podle města Gottwaldov⁶⁵), avšak první konstrukční systém, který byl užíván na celostátní standardizované úrovni byl až využitý v roce 1957 při stavbě sídliště Bartošova čtvrť ve stejnojmenném městě.⁶⁶ Při výstavbě těchto prvních sídlišť se vždy počítalo s tzv. komplexní výstavbou, díky níž byl každý okresek plně vybaven občanským vybavením jako je škola, školka, nákupní středisko a jinými službami.

⁶⁴ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci 1 – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 89

pozn. Jde se o výřez z plánu vydaného Osvětovou besedou Obvodního národního výboru, 1968, soukromý archiv Martina Strakoše

⁶⁵ pozn. Gottwaldov bylo označení pro město Zlín v letech 1949-1989.

⁶⁶ Nejstarší české paneláky stojí ve Zlíně. Už od 40. let. *E15.cz* [online]. [cit. 2021-02-06].

Dostupné z: <https://www.e15.cz/magazin/nejstarsi-ceske-panelaky-stoji-ve-zline-uz-od-40-let-848277>

I přes všechnu dosavadní snahu o zvýšenou stavební produkci se bytová tíseň pouze prohlubovala. Stát investoval peníze primárně do těžby a průmyslové výroby a počet nových bytů za poslední dvě dekády (tedy od počátku druhé světové války) rostl jen velmi pomalu. Proto si v roce 1959 Ústřední výbor KSČ vytyčil cíl vyřešit bytový problém v Československu do roku 1970 výstavbou 1 200 000 nových bytů. Toto rozhodnutí tak otevřelo cestu k experimentálním stavbám.⁶⁷

Příkladem stavebních pokusů této etapy je pak „experimentální sídliště“ Invalidovna v Praze. Jeho návrh pochází z let 1958-1960 a první zájemci se mohli podívat na ukázkové byty již v květnu 1961⁶⁸. Samotná realizace probíhala ve dvou etapách do roku 1970.

2.3.1 Praha – Invalidovna

Návrh na sídliště Invalidovna vznikl na sklonku padesátých let, po fázi socialistického realismu, ale také po dokončení prvních panelových sídlišť, která vznikala v půlce padesátých let. Zároveň se v této době se stát snažil řešit bytovou tíseň, která každým rokem narůstala, a tak se otevřela cesta pro experimentování se sídlišti. Za experiment lze považovat už samotný urbanismus sídliště, kdy při návrzích byl kladen důraz na perspektivu pěšího – oddělení provozu pro pěší, který je veden středem zástavby v zeleni, a obslužné komunikace jsou vedeny po obvodu okrsku. Dalším prvkem, který podpořil důležitost chodce bylo, vybudované blízké obchodní středisko se službami. Mezi důležité přínosy se řadí také experimenty s typologií a experimenty konstrukční a interiérové. Mezi ty typologické můžeme zařadit výstavbu hotelového domu s atypickými byty a takzvané „sendvičové“ domy, kombinující patra průchozí, obsluhovaná výtahy, a patra přístupná pouze po schodišti.⁶⁹

⁶⁷ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci 1 – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 27

⁶⁸ Sídliště Invalidovna. Experimentální bydlení, které se stalo legendou. *IDnes.cz* [online]. [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/architektura/sidliste-invalidovna.A140826_144555_architektura_web

⁶⁹ Invalidovna. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/sidliste/hlavni-mesto-praha/praha-invalidovna>

Samotná výstavba byla zahájena v roce 1959 a byla rozdělena do dvou etap. První etapa proběhla v letech 1959-1964 a během ní byly postaveny obytné domy a hotelový dům. Už během první etapy bylo možné (v roce 1961) navštívit první ukázkové byty, které byly součástí otevřené expozice. Druhá etapa (1964-1967) pak znamenala období výstavby domů občanské vybavenosti, jako byla např. škola a školka.⁷⁰ Po dokončení sídliště se Invalidovna stala oblíbeným místem pro bydlení a život. Svě na tom sehrálo už samotné plánování, kdy byl kladen důraz na perspektivu chodců, ale také dobrá dopravní dostupnost (kdy v 90. letech byla vybudována stanice metra linky B – Invalidovna⁷¹).

2.4 Krásná fáze

Rozhodnutí Ústředního výboru KSČ o výstavbě 1 200 000 bytů z konce padesátých let a s tím spojené období politického uvolnění způsobila větší volnost ve všech oblastech lidské tvorby, architektury, stavitelství, i umění. Díky tomu lze říci, že právě v šedesátých letech vznikala kvalitní krásná či humanistická sídliště.⁷² Společně s výstavbou bytů se tak nemluví jen o počtu bytových jednotek, technických ukazatelích, ale začínají se objevovat požadavky na zdravé životní prostředí, humanitu anebo na vyšší úroveň života na sídlišti. U bytových staveb se postupně začal klást důraz na kvalitu. Urbanismus sídlišť z této fáze je typický svým velkorysým založením, volnou zástavbou vytvářející promyšlené kompozice, okrskovým členěním a zdůrazněním centra dominantami. Součástí sídlišť se stávala umělecká díla, k čemuž už vykročila pražská Invalidovna.⁷³

Příkladem sídlišť z této fáze je brněnská Lesná, kde byl kladen důraz na souhru domů s okolní přírodou a terénem. Architekti František Zounek a Viktor Rudiš nacházeli inspiraci v Tapiole v jižním Finsku, která byla vystavěna jako

⁷⁰ Sídliště Invalidovna. Experimentální bydlení, které se stalo legendou. *IDnes.cz* [online]. [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/architektura/sidliste-invalidovna.A140826_144555_architektura_web

⁷¹ Invalidovna. *MetroPraha* [online]. [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://metropraha.eu/invalidovna/>

⁷² pozn. V knize *Paneláci 1 - Padesát sídlišť v českých zemích* je toto období nazýváno jak krásná fáze, tak i humanistická fáze.

⁷³ Krásná nebo také humanistická fáze. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.panelaci.cz/stranka/krasna-nebo-take-humanisticka-faze>

zahradní město. Dalším příkladem mohou být pražské celky Novodvorská, Pankrác, Prosek anebo sídliště Plzeň – Bory.⁷⁴

Jako nejzajímavější sídliště vzniklé během této fáze na našem území lze uvést pražské sídliště Ďáblice, které bylo navrženo a realizováno na pomezí šedesátých a sedmdesátých let dvacátého století.⁷⁵ Domy mají svou přízemní část uvolněnou pro obchody, průchody a jiná využití, což u jiných sídlišť nebylo časté.

2.4.1 Praha – Ďáblice

Sídliště Ďáblice bylo součástí projektu Severního Města. Pod názvem projektu „Severní Město“ je chápáno jako seskupení panelových sídlišť (Bohnice, Čimice, Kobylisy, Ďáblice a Prosek) s cílem ubytovat 120 000 obyvatel v severní části Prahy, která byla postavena v 70. a 80. letech 20. století. Práce na projektu sídliště začala v roce 1963 a trvala do roku 1968. Hlavní myšlenkou bylo oponovat uniformitě mnoha sídlišť a pokusit se navázat na úspěšné experimentální projekty, jakými byla například pražská Invalidovna.⁷⁶

Výstavba sídliště s cílem nabídnout 9500 bytů byla zahájena v roce 1968 a do roku 1975 byly hotové bytové domy a některé stavby občanské vybavenosti (škola, školka u každého domu bylo vybudované dětské hřiště). Architektu Viktoru Tučkovi se podařilo prosadit nespočet atypických řešení, jak v oblasti konstrukcí, tak v dispozicích bytů či v parteru⁷⁷ sídliště.⁷⁸ Řešení se mohla prosadit právě díky ustanovení architekta, že 10 % nákladů na stavbu může být užito na právě zmíněné atypické prvky.⁷⁹ Domy mají atypicky řešená nejen vstupní podlaží a byty, ale i takové detaily jako poštovní schránky či původně do domů umístěné kóje na

⁷⁴ Krásná nebo také humanistická fáze. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.panelaci.cz/stranka/krasna-nebo-take-humanisticka-faze>

⁷⁵ JANSOVÁ, Petra. Sídlíště nejsou králíkárny. To ďáblické nese architektonické kvality, míní odborníci. *E15.cz* [online]. 7. října 2019 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/magazin/sidliste-nejsou-kralikarny-to-dablicke-nese-architektonicke-kvality-mini-odbornici-1363042>

⁷⁶ LUCIE SKŘIVÁNKOVÁ ROSTISLAV ŠVÁCHA EVA NOVOTNÁ KAROLINA JIRKALOVÁ. *Paneláci 1 - Padesát sídlišť v českých zemích*. Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3, str. 305-306

⁷⁷ pozn. Přízemní část architektury.

⁷⁸ LUCIE SKŘIVÁNKOVÁ ROSTISLAV ŠVÁCHA EVA NOVOTNÁ KAROLINA JIRKALOVÁ. *Paneláci 1 - Padesát sídlišť v českých zemích*. Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3, str. 305-306

⁷⁹ Sídlíště Ďáblice. 2019. In: *Z metropole* [televizní dokument]. ČT1, 26. 10. 2019, 13:00

popelnice. Specifickým poznávacím znakem sídliště jsou tři výškové domy s vystupujícími terasovitými buňkami v nižších patrech ale také svou prostorovou velkorysostí.⁸⁰

Sídliště budilo zájem laické i odborné veřejnosti již v době své výstavby. Architekt Tuček hovořil o přibližně patnácti výpravách odborníků ze zahraničí ročně které chtěly zhlédnout průběh výstavby.⁸¹

Ďáblické sídliště se pak po svém dokončení stalo oblíbeným místem pro bydlení, které bylo nezaměnitelné s jiným sídlištěm. Vděčilo za to promyšlenou urbanistickou kompozicí, atypickými byty a prvky občanské vybavenosti, jako bylo kino Moskva⁸² otevřené v roce 1977.⁸³ V roce 2004 pak byla otevřena stanice metra linky C – Ládví, která zlepšila a zrychlila obyvatelům dopravu po městě.

2.5 Technokratická fáze

Po nečekaném a poměrně násilném ukončení Pražského jara v srpnu 1968 přichází doba normalizace politických a společenských poměrů, která s sebou přináší období potlačení intelektuálních elit, zesílený dohled a cenzuru nad uměleckou tvorbou, která se promítla i do stavění sídlišť. Řada architektů tak ztratila přístup k zakázkám na stavění sídlišť. Architektuře předešlé dekády bylo vyčítáno, že se nekriticky zhlédla v západních vzorech, když vyzdvihovala humanistickou stránku nad socialistickými principy (příkladem tak může být sídliště Ďáblice, kterému bylo vyčítána jeho prostornost, místo aby došlo na zaplnění celého území bytovými domy).⁸⁴ Postavení architektů tak sedmdesátých letech postupně ztrácelo na své síle. Stejně jako v padesátých letech, při prosazování přísné typizace, se jejich práce zúžila na tvorbu urbanistických plánů. Architekturu panelových domů většinou jejich autoři nemohli ovlivnit, což bylo z důvodu nechuti státních stavebních podniků produkovat cokoli jiného, než co jim

⁸⁰ Sídliště Ďáblice. 2019. In: *Z metropole* [televizní dokument]. ČT1, 26. 10. 2019, 13:00

⁸¹ Sídliště Ďáblice. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/sidliste/hlavni-mesto-praha/praha-dablice>

⁸² V současné době kino Ládví

⁸³ *Na pražském sídlišti Ďáblice bylo otevřeno kino Moskva* [online]. [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10266819072-vypravej/ve-stopach-doby/1977/266-na-prazskem-sidlisti-dablice-bylo-otevreno-kino-moskva/>

⁸⁴ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci 1 – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 31

nařizovaly výrobní normy, a naprostá převaha stavebnictví nad architekturou v systému produkce bytů. Na prvním místě už nestála kvalita bytových domů, jako v šedesátých letech, nýbrž jejich kvantita.⁸⁵

Většina sídlišť vzniklá během technokratické fáze (autoři knihy *Paneláci 1* takto nazývají toto období z důvodu, že stát preferoval direktivní plánování s jeho závaznými ekonomickotechnickými ukazateli – například s nepřekročitelným limitem nákladů na stavbu jednoho bytu – a výstavba sídlišť proto procházela z architektonického a urbanistického hlediska úpadkem) měla podobný osud. Výsledkem byly monotónní panelové domy, které tvořily vysoké hradby, a chybějící nebo nedokončená občanská vybavenost. Příkladem sídlišť z technokratické doby, které trpěly pod vlivem direktivního plánování, jsou pražské Bohnice a Jižní Město. Jižní Město mělo dlouhou dobu realizace (1971–1988⁸⁶) a už v průběhu realizace se nezvládlo dokončit mnoho prvků občanské vybavenosti. Oba hlavní architekti museli následně z politických důvodů opustit svá místa.⁸⁷

Během technokratické fáze vyrostla vedle obřích obytných celků také řada malých a středních sídlišť (někde vyrostlo i pár jednotlivých panelových domů). Příkladem mohou být Lazce v Olomouci, plzeňské sídliště Lochotín nebo sídliště Karlovina v Pardubicích. Panelové domy se svou nepružnou stavební technologií vstoupily bez ohledu na historickou zástavbu do českých měst, městeček a vesnic. Kvůli nedostatku volných ploch za městem a již existující infrastruktuře se začalo s asanací domů na historických předměstích jež byly odsuzovány jako tzv. „stavební balast“. Navíc na projektech sídlišť stavěných mimo krajská města pracovali většinou méně schopní architekti.⁸⁸

⁸⁵ Technokratická fáze. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.panelaci.cz/stranka/5-technokraticka-faze>

⁸⁶ BARTOŇ, Jiří. Vznik Jižního Města. *Praha 11* [online]. 21.11.2005 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.praha11.cz/cs/praha-11-v-kostce/z-minulosti-prahy-11/vznik-jizniho-mesta.html>

⁸⁷ Technokratická fáze. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.panelaci.cz/stranka/5-technokraticka-faze>

⁸⁸ Taktéž.

2.5.1 Praha – Jižní Město

Pražské sídliště Jižní Město (resp. komplex panelových sídlišť) lze rozdělit na dvě části – Jižní Město I., které bylo vytvořeno pro 69000 obyvatel (na východě) a Jižní Město II. pro 31000 obyvatel (na západě). Jsou od sebe odděleny dálnicí D1. Pro účel výstavby velkého územního celku byl tento prostor určen již v roce 1964.⁸⁹ Později v roce 1968 vzniká podrobný územní plán, který upravil modulaci terénu, pěší trasy na území a stanovil odlišný charakter zástavby pěti celků – Hájů s přilehlým Centrem, Chodova, Litochleb a Opatova, kdy každý byl určen pro 16 až 19 tisíc obyvatel.⁹⁰

Urbanismus těchto pěti obytných souborů, s výjimkou specifického Centra, reagoval na krajinné podmínky. „*Pěší trasy se měly stát živými a tím městotvornými místy setkávání obyvatelstva. Vrchol urbanistické kompozice byla území takzvaného Centra, plánovaného v místě dnešní stanice Opatov. Horizontální skladba budov občanské vybavenosti, s hotelem a experimentálním domem Habitat, kontrastovala s klidovou zónou – navazujícím širokým pásem centrálního parku, pěší osy propojující obytné čtvrtě*“⁹¹

Výsledná podoba Jižního Města se však od navrženého plánu výrazně lišila, jeho skladba byla rozmělněna a jednotlivé celky ztratily na vlastním výrazu. Koncept obytných ulic byl zrušen kvůli zvýšení počtů pater jednotlivých domů, žádající si rozvolnění zástavby. Jižní Město I tak kvůli opuštění původního konceptu ztratilo výrazný urbanistický záměr, zajímavé solitéry i rozmanitost realizovaných typů obytných domů.⁹²

Urbanistický koncept Jižního Města II byl stanoven plánem z druhé poloviny sedmdesátých let, který rozdělil území do tří celků – Horní Roztyly, Horní Kunratice a Šeberov. Autoři v něm nacházeli inspiraci z plánu pro Jižní Město I, a jejich záměrem bylo realizovat výškové dominanty ve středu souboru a snižovat

⁸⁹ HUBERT, Ondřej. *DOTVORENÍ SÍDLIŠTĚ JIŽNÍ MĚSTO I* [online]. Praha, 2013 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: https://www.fa.cvut.cz/galerie/diplomove-prace/2012-1-hubert-dotvoreni-sidliste-jizni-mesto-i-51a9c481501653388c0163b2/hubertondrej_portfolio.pdf. Diplomový projekt. České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury. Vedoucí práce Ing. arch. JAN SEDLÁK.

⁹⁰ BARTOŇ, Jiří. Vznik Jižního Města. *Praha 11* [online]. 21.11.2005 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.praha11.cz/cs/praha-11-v-kostce/z-minulosti-prahy-11/vznik-jizniho-mesta.html>

⁹¹ Jižní Město. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/sidliste/hlavni-mesto-praha/praha-jizni-mesto>

⁹² BARTOŇ, Jiří. Vznik Jižního Města. *Praha 11* [online]. 21.11.2005 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.praha11.cz/cs/praha-11-v-kostce/z-minulosti-prahy-11/vznik-jizniho-mesta.html>

tak hladinu zástavby směrem ke Kunratickému lesu. Podobně autoři vnímali také potřebu pro pohyb pěších osob v sídlišti: „*System hlavních pěších tahů (...), umožňuje cestu městskou částí, pro krátkějšího zajímavější než ostatní, a je i krokem na cestě hledání náhrady dřívější městské ulice, která je na ‚sídlišních‘ tak postrádána*“.⁹³

Samotná výstavba Jižního Města I započala v roce 1971 v Hájích. Zpočátku se očekávalo, že prvním zájemcům bude možné byty předat již v průběhu roku 1973, ale kvůli různým průtahům došlo na první stěhování obyvatel až v roce 1976.⁹⁴ Společně s průtahy při stavbě sídliště docházelo k průtahům při výstavbě domů občanské vybavenosti, a tak se první obyvatelé museli vyrovnat s chybějícími zdravotnickými zařízeními, školami a obchody.⁹⁵ Je však nutno dodat, že tyto prvotní problémy se dařilo postupně odstraňovat a po roce 1989 vznikla řada realizovaných projektů, které celé území obohacují o nové budovy občanské vybavenosti.⁹⁶ Příkladem může být nová stanice metra zbudovaná v roce 1980 (stanice metra linky C – Háje), která obyvatelům Jižního Města také ulehčila cestování za prací do centra Prahy.

Současně s probíhající výstavbou Jižního Města I byla zahájena i realizace Jižního Města II. Jeho území bylo původně, v podrobném územním plánu z roku 1968, konkretizováno pouze pro účely průmyslu a občanské vybavenosti. V roce 1975 však byl již schválen územní plán s převážně obytnou funkcí celého území, stavět se začalo v roce 1979.⁹⁷ Poměrně úspěšně se dařilo synchronizovat dokončování infrastruktury a parteru spolu s byty a aplikovat unifikovaný systém takzvané drobné architektury. Z rozsáhlého plánu však byla dokončena jen severní část – k plánovanému „vtoku“ sídliště až do obce Šeberov se již stavbaři nedostali.

⁹³ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci 1 – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 328

⁹⁴ Jižní Město. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/sidliste/hlavni-mesto-praha/praha-jizni-mesto>

⁹⁵ Jižní Město... Žije! *Goethe-Institut* [online]. Goethe-Institut Prag [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/kul/mag/20683002.html>

⁹⁶ Jižní Město. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/sidliste/hlavni-mesto-praha/praha-jizni-mesto>

⁹⁷ BARTOŇ, Jiří. Vznik Jižního Města. *Praha 11* [online]. 21.11.2005 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.praha11.cz/cs/praha-11-v-kostce/z-minulosti-prahy-11/vznik-jizniho-mesta.html>

2.6 Postmoderní fáze

Postmoderní fázi⁹⁸ je možné časově zařadit do osmdesátých let dvacátého století a následujících roků. V průběhu osmdesátých let výstavba panelových sídlišť postupně klesala, jednak vlivem ekonomických problémů státu (období ekonomické stagnace Československa v letech 1981-1982), jednak z důvodu rozhodnutí vlády ČSR z roku 1979 omezit asanace a soustředit se na renovaci starého bytového fondu. Historické čtvrtě starých činžovních domů se už neměly bourat, nýbrž opravovat a renovovat, jak se k tomu přistoupilo například u pražské čtvrti Vinohrady.⁹⁹ V této době také postupně sílila kritika modernistického pojetí urbanismu a architekti opět začali vzdorovat technokratickému diktátu bytové výstavby ze strany státu.¹⁰⁰

Řada mladých architektů nacházela svou inspiraci v zahraniční tvorbě nebo při čtení dobových teoretických textů (např. *Obraz města* od Kevina Lynche).¹⁰¹ Příkladem mladých postmoderních architektů tak mohou být Zdeněk Hölzel a Jan Kerel, kteří na počátku osmdesátých let navrhli pražské sídliště Nový Barrandov. Výstavba, která se protáhla až do začátku devadesátých let, nesla prvky tradičních městských forem. Autoři na sídlišti oživilí základní městotvorné motivy: ulice, náměstí, významné orientační body. Panelové domy vytvářejí z větší části polouzavřené bloky. Funguje zde i hierarchie prostorů, od veřejných přes

⁹⁸ pozn. Tato fáze je autory knihy *Paneláci 1 - Padesát sídlišť v českých zemích* také nazývána jako fáze pozdních krásných sídlišť.

⁹⁹ POLÁČKOVÁ, Tereza. *Urbanistický vývoj žižkovské čtvrti ve druhé polovině 20. století* [online]. Praha, 2015 [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/76387/BPTX_2012_2_11210_0_345099_0_136416.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta filozofická. Vedoucí práce PhDr. Richard Biegel, Ph.D.

¹⁰⁰ Fáze pozdních krásných a postmodernistických sídlišť. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-09]. Dostupné z:

<https://www.panelaci.cz/stranka/6-faze-pozdnicich-krasných-postmodernistických-sidlist>

¹⁰¹ NĚMCOVÁ, Alice. *Panelová výstavba v Praze v 80. letech 20. století: srovnání sídliště Barrandov a Žižkov* [online]. Praha, 2014 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z:

<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120161372/?lang=en>. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA. Vedoucí práce PhDr. Milan Pech, Ph.D.

poloveřejné předzahrádky s ploty před jednotlivými domy až k intimnějším plochám ve vnitroblocích.¹⁰²

Samotná definice postmoderní etapy vývoje sídlišť je poměrně obtížná, jelikož se časově kryje s obdobím technokratické fáze (stále zde působila státní moc, která upřednostňovala direktivní plánování se závaznými ekonomickotechnickými ukazateli) ale v zásadě jde o sídliště, která byla individuálně navržena a realizována navzdory technokratickému tlaku státu.¹⁰³

2.6.1 Praha – Nový Barrandov

V průběhu sedmdesátých let probíhala v Československu výstavba prvních obřích sídlišť (například pražský komplex sídlišť Jižní Město), jejichž architektonické návrhy vznikaly na konci předchozí dekády. Jak se později ukázalo, bylo skoro nemožné udržet původní autorský koncept v podmínkách, které panovaly v socialistickém stavebnictví (nepřekročitelné limity nákladů na stavbu jednoho bytu).

Mladí architekti Zdeněk Hölzel a Jan Kerel inspirovaní teorií amerického urbanismu se v této atmosféře rozhodli zcela přepracovat existující studii Barrandova od Gorazda Čelechovského, který navrhoval vyplnit plochu sídliště monumentálními strukturami na půdorysu geometrické abstrakce. Architekt Hölzel svůj přístup popsal takto: „*Jde o to, udělat projekt tak, aby se dal realizovat. Nic si nenamlouvat, nebýt přehnaně optimistický. Výsledek je obvykle velkým zklamáním. (...) Neznamená to vzdávat se, ale ani si myslet, že předělám zákony nebo paneláky*“.¹⁰⁴ Oba architektky ovlivnilo dílo *Obraz města* od amerického urbanisty Kevina Lynche, který poukazuje na to, že, lidé se se svým bydlištěm identifikují pomocí výrazných orientačních bodů. Takové se nacházely v přirozeně rostlých

¹⁰² NĚMCOVÁ, Alice. *Panelová výstavba v Praze v 80. letech 20. století: srovnání sídliště Barrandov a Žižkov* [online]. Praha, 2014 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120161372/?lang=en>. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA. Vedoucí práce PhDr. Milan Pech, Ph.D.

¹⁰³ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci I – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 33

historických centrech, ale často zcela chyběly ve volné zástavbě sídlišť realizovaných podle doktríny funkcionalismu.¹⁰⁵

Na plánovaném sídlišti proto chtěli architekti vybudovat městskou strukturu, která by obsahovala lehce identifikovatelné typy veřejných prostor. Při plánování se architekti inspirovali historií blízkých filmových ateliérů a vytvořili pro novou čtvrť lokální kontext. Ulice a náměstí byly pojmenované podle slavných filmařů a herců, což mělo podtrhovat šestnáct soch určených k osazení na nejvýznamnějších prostranstvích. Dbali také na detaily parteru jako ploty, brány, aleje apod. Prosadit takový návrh v normalizačním stavebnictví však nebylo snadné. Architekt Hölzel to komentoval slovy: „*Naše společnost nemá mechanismy, které by podporovaly realizaci dobré architektury či humánnější podoby sídlišť. Naopak existují mechanismy, které tomu brání. Když chceme na sídlišti Barrandov prosadit něco, co by zvýšilo běžný standard, musíme to udělat nějak tajně, aby to plánovači okamžitě nezakázali.*“¹⁰⁶ Hölzel s Kerelem kladli při plánování také velký důraz na zeleň, která je na Barrandově podstatnou součástí veřejného prostoru. Kromě společných zelených ploch jednotlivé domy architekti obklopili vlastní zahradou, respektive při výstupu z domu před vstupem na ulici prošel člověk nejprve skrz předzahrádku, která byla oplocená a dodávala tak pocit více osobního prostoru.¹⁰⁷

Samotná realizace výstavby probíhala v letech 1981-1992. V současné době sídliště nabízí bydlení pro 16 tisíc obyvatel. Ve své době ojedinělým přístupem se autorům nakonec podařilo vtisknout urbanismu Barrandova městské prvky. Navíc díky architektonickému řešení některých veřejných staveb a odkazům na souvislost místa s filmovými ateliéry posunuli technokratickou sídlištní šed' k hravé a barevné postmoderně.

¹⁰⁵ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci I – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 419

pozn. citace originálně pochází časopisu *Československý architekt* XXXII z roku 1986

¹⁰⁶ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci I – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 419-421

¹⁰⁷ NĚMCOVÁ, Alice. *Panelová výstavba v Praze v 80. letech 20. století: srovnání sídliště Barrandov a Žižkov* [online]. Praha, 2014 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120161372/?lang=en>. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA. Vedoucí práce PhDr. Milan Pech, Ph.D.

3. Sídliště a veřejný prostor

3.1 Veřejný prostor

Veřejný prostor je nerozlučnou součástí života všech obyvatel, jeho prostřednictvím dochází k sociální interakci, která je pro každého člověka zásadní. Veřejný prostor tak není jen určitou vizitkou města. Správně navržený a udržovaný podporuje psychickou a fyzickou stránku člověka.

3.1.1 Definice veřejného prostoru

Pojem veřejný prostor nemá ustálenou definici, a tak v následujících řádcích budou vyjmenovány různé příklady popisů od autorů, kteří se zaměřili na tematiku veřejného prostoru.

První definici lze nalézt v díle *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu* od Vladimíry Šilhánkové. Ta užívá následující definici: „*[v]eřejné prostory jsou všechny nezastavěné prostory ve městě, které jsou volně (bezplatně) přístupné všem obyvatelům a návštěvníkům města, buď nepřetržitě nebo s časovým omezením (např. parky zavírané na noc). Základní charakteristikou veřejného prostoru je jeho obyvatelnost spojená s užitností pro obyvatele, tj. musí sloužit obyvatelům města k provozování nejrůznějších činností pohybových (chůze, jízda na kole) a pobytových (sezení, hry).*“¹⁰⁸

Jako druhý příklad lze uvést popis dle Katedry urbanismu a územního plánování Fakulty stavební ČVUT. Ta chápe veřejný prostor jako místo, kde se společnost „děje“ a také jako území, kde společnost komunikuje či sdílí mezi sebou. Zároveň, ale dodává k popisu veřejného prostoru, že se jedná o prostor otevřený, který je přístupný všem členům společnosti, ale též prostor, kde se tato společnost otevírá věcem a lidem cizím. Tento prostor je též otevřený širokému spektru aktivit

¹⁰⁸ ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím prostoru*. Brno: Vysoké učení technické, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. ISBN 80-214-2505-9. str.8-9

a využití; je prázdnem, kde se může odehrát něco nečekaného a je tedy i prostorem, kde se společnost otevírá směrem do budoucna.¹⁰⁹

Třetí příklad popisu nabízí Diana Kubrová, která chápe veřejný prostor, jako území, které je přístupné všem, tj. prostor, kde lidé různých ras, pohlaví, věkových skupin, ale také rozdílných společenských tříd mohou spolu trávit čas a scházet se.¹¹⁰

Mezi výše uvedenými popisy lze nalézt určitou shodu autorů v jejich názoru na definici veřejného prostoru. Základní rysy lze spatřit v tom, že se jedná o území přístupné celé široké společnosti a lze na něm provádět rozsáhlé spektrum činností. Na základě těchto fundamentálních rysů lze vidět shodu s právním institutem veřejného prostranství. To zákon č. 128/2000 Sb. o obecním zřízení definuje takto: „[v]eřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.“¹¹¹ Dalším důležitým právním dokumentem, který se zabývá veřejným prostorem je vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj č. 501/2006 Sb. o obecných požadavcích na využívání území, která konkretizuje užití plochy veřejných prostranství:

„(1) Plochy veřejných prostranství se obvykle samostatně vymezují za účelem zajištění podmínek pro přiměřené umístění, rozsah a dostupnost pozemků veřejných prostranství a k zajištění podmínek pro jejich užívání v souladu s jejich významem a účelem.

(2) Plochy veřejných prostranství zahrnují zpravidla stávající a navrhované pozemky jednotlivých druhů veřejných prostranství a další pozemky související dopravní a technické infrastruktury a občanského vybavení, slučitelné s účelem veřejných prostranství. Pro každé dva hektary zastavitelné plochy bydlení, rekreace, občanského vybavení anebo smíšené obytné se vymezuje s touto

¹⁰⁹ Veřejný prostor. *Uzemi.eu* [online]. Praha: Katedra urbanismu a územního plánování Fakulta stavební ČVUT [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <http://www.uzemi.eu/pojmy/verejny-prostor>

¹¹⁰ *Veřejný prostor v širším kontextu – město, industriál, krajina*. V Praze: Fakulta stavební ČVUT, 2018. ISBN 978-80-01-06355-2. str. 159

¹¹¹ § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 14. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128#p34-1>

zastavitelnou plochou související plocha veřejného prostranství o výměře nejméně 1000 m²; do této výměry se nezapočítávají pozemní komunikace.“¹¹²

Veřejný prostor lze tak na první pohled vnímat jen jako fyzické prostředí. S rychlým postupem technologií a rozšiřování internetu se veřejný prostor stává součástí i určité nehmotné roviny, kterou symbolizuje internet, sociální sítě či média. Pokud bychom zkoumali čistě veřejný prostor jen z jeho fyzického hlediska, mohli bychom hovořit o užším pojetí. Budeme-li chtít ale definovat veřejný prostor v širším pojetí, nesmíme zapomenout na jeho nehmotnou část.¹¹³ Tento názor potvrzuje i Miroslav Kalný, který ve své práci *Soukromý zájem ve veřejném prostoru* tvrdí: „Pokud omezíme veřejný prostor pouze na jeho pojetí spojené s prostranstvím, jedná se o užší vymezení. V širším smyslu je však nezbytné pod veřejný prostor podřadit i jeho nehmotnou dimenzi. Veřejný prostor zahrnuje prostředí vně osobní dispozice jednotlivce a jeho rodiny, zahrnuje prostor veřejných prostranství, medií a internetu.“¹¹⁴

3.2 Rozdělení veřejného prostoru

Veřejný prostor dělíme na fyzický a virtuální (resp. nehmotný). Do fyzického veřejného prostoru řadíme náměstí, zeleň, ulice či nábřeží. Jsou to části zemského povrchu, nebo uměle vytvořeného prostoru budov, které jsou přístupné prakticky komukoli bez omezení. Nehmotný veřejný prostor je o poznání mladší, jeho vývoj začíná v dobách vynálezu knihtisku, jeho růst byl spojen s vynálezem novin a později radia a televize.¹¹⁵

Masové rozšíření tohoto typu veřejného prostoru ve společnosti přinesl internet, který zavedl nové možnosti jako jsou elektronické komunikace (e-mail,

¹¹² § 7 vyhlášky č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-501#p>

¹¹³ NOVÁKOVÁ, Žaneta. *Veřejný prostor*. Plzeň, 2020. Dostupné z: https://portal.zcu.cz/StagPortletsJSR168/PagesDispatcherServlet?pp_destElement=%23ssSouboryStudentuDivId_4791&pp_locale=cs&pp_reqType=render&pp_portlet=souboryStudentuPagesPortlet&pp_page=souboryStudentuDownloadPage&pp_nameSpace=G602506&soubidno=151717. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. Vedoucí práce JUDr. Tomáš Louda, CSc.

¹¹⁴ KALNÝ, Miroslav. *Soukromý zájem ve veřejném prostoru*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0707-1. str. 73

¹¹⁵ Veřejný prostor. *Uzemi.eu* [online]. Praha: Katedra urbanismu a územního plánování Fakulta stavební ČVUT [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <http://www.uzemi.eu/pojmy/verejny-prostor>

datové schránky a další), sociální sítě, nebo internetová media. Ačkoliv přínos virtuálního veřejného prostoru pro společnost je nepopiratelný, s jeho existencí se však pojí určitá úskalí, která se fyzického veřejného prostoru tolik nedotýkají. Příkladem tak mohou být dezinformace (ať úmyslné či neúmyslné) nebo misinformace.¹¹⁶

3.3 Typy veřejného prostoru

Šilhánková ve své publikaci *Veřejné prostory v územně plánovacím prostoru* rozděluje veřejné prostory na náměstí, ulice, (veřejná) zeleň a ostatní veřejné plochy.¹¹⁷ Zároveň ale ve veřejném prostoru působí i další prvek, a to nábřeží nebo náplavky.

3.3.1 Náměstí

Náměstí je jedna ze základních částí města a jeho centra, která je charakterizována optickým vymezením (objekty, zelení, vodní plochou), orientací, tvarem, velikostí, přístupy anebo jeho vybavením.¹¹⁸ Jeho účel se historicky měnil a ze začátku působil jako místo, kde se především obchodovalo (proto jsou často náměstí nejstarší částí města) nebo se na něm lidé shromažďovali při určitých událostech. V současné době slouží spíše pro společenská a kulturní dění, má také povahu orientační, která může pomoci turistům najít správný směr ve městě.

V publikaci *Kvalitní veřejné prostory: Metodika tvorby a obnovy veřejných prostranství* se uvádí následující typologie náměstí:¹¹⁹

- a) Hlavní náměstí, které je centrální prostor (příkladem může být náměstí Republiky v Plzni, Václavské náměstí v Praze). Hlavní náměstí bývá v městech nejstarší a často také místem shromažďovacím.

¹¹⁶ Dezinformace, jejich šíření ve veřejném prostoru a jak s nimi pracovat. *Modrá rybka – nadační fond* [online]. Modrá rybka – nadační fond, 2020 [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://modrarilybka.eu/2020/06/12/dezinformace-jejich-sireni-ve-verejnem-prostoru-jak-s-nimi-pracovat/>

¹¹⁷ ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím prostoru*. Brno: Vysoké učení technické, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. ISBN 80-214-2505-9. str. 11

¹¹⁸ Taktéž.

¹¹⁹ ČABLOVÁ, Markéta, Magdalena MACEKOVÁ, Lumír MLČÁK, Robert SEDLÁK a Marie ŘÍMANOVÁ. *Kvalitní veřejné prostory: Metodika tvorby a obnovy veřejných prostranství* [online]. Brno: Nadace Partnerství, 2011 [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quantity-public-spaces-brno-czr.pdf>

- b) Náměstí určená k rekreaci. Taková jsou vhodná pro sociální interakci mezi lidmi a obvykle obsahují i širokou nabídku služeb (obchody, restaurace, kavárny).
- c) Dopravní náměstí, která slouží k rozvoji městské dopravy.
- d) Parková náměstí suplují význam parku s převažujícím využitím pro rekreaci.
- e) Obytná náměstí, kde se v centru města/obce soustředí obytné soubory, které mají v závislosti na měřítku prostoru charakter klidného polosoukromého prostoru, ve kterém lze pozorovat častější sousedská setkání, hraní dětí apod. ¹²⁰

3.3.2 Ulice

Ulice je významným druhem nezastavěného veřejného prostoru. Ulice má polyfunkční charakter, protože má společenskou, městotvornou a provozní funkci a zároveň završuje náplň přiléhajících území. Od svého okolí je ulice vymezena okraji jednoznačně uličními čarami definovaných, často privátních nebo jinak vyhrazených, urbanistických funkčních ploch (tzv. základních ploch), tj. zástavbou nebo obdobnou prostorovou překážkou (zábradlí, zeď). ¹²¹

Gabriel Kopáček ve své práci *Typologie ulice* dělí do několika typů:

- a) Obytná ulice – plní významnou obytnou funkci a zároveň má významně zklidněnou automobilovou dopravu. Charakteru ulice musí být přizpůsoben parter, povrchové úpravy a další vybavení ulice. V platné právní úpravě se označuje jako „obytná zóna“.
- b) Obchodně-společenská ulice – nejčastěji se jedná o pěší koridor v centrech měst a městských částí s vyloučenou průjezdovou dopravou. Součástí

¹²⁰ ČABLOVÁ, Markéta, Magdalena MACEKOVÁ, Lumír MLČÁK, Robert SEDLÁK a Marie ŘÍMANOVÁ. *Kvalitní veřejné prostory: Metodika tvorby a obnovy veřejných prostranství* [online]. Brno: Nadace Partnerství, 2011 [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quaity-public-spaces-brno-czr.pdf>

¹²¹ KOPÁČEK, Gabriel. *Typologie ulice* [online]. Brno, 2005 [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: https://www.vutbr.cz/vutium/spisy?action=ukazka&id=1099&publikace_id=13760. Zkrácená verze habilitační práce. VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanizmu.

obchodně společenské ulice je široké občanské vybavení. Platná právní úprava označuje tento druh ulic jako „pěší zóna“.¹²²

- c) Městská ulice – tento druh ulic tvoří základní uliční síť, která zajišťuje obsluhu území a vytváří podmínky pro okolní zástavbu a aktivitu obyvatel města. Podle toho, jakým územím prochází, podle konkrétní urbanistické situace, typu a hustoty zástavby lze rozlišit městskou ulici obytného, společenského, průmyslového nebo dopravního charakteru.
- d) Městská třída – tento druh ulice má společenskou a dopravní funkci. Nachází se zde často odpočinkové prostory (zóny s lavičkami), venkovní předzahrádky před kavárnami nebo restauracemi, místa pro propagaci zboží.
- e) Zelená ulice – funkci okolní zástavby zde přebírá zeleň, nejčastěji se jedná o ulice, které prochází územím s veřejnou zelení.¹²³

3.3.3 Veřejná zeleň

Veřejnou zeleň lze považovat za další typ veřejného prostoru. Tento druh veřejného prostoru se většinou nachází ve veřejně přístupných plochách, jako jsou například parky, aleje, proluky nebo podél toků. Šilhánková charakterizuje veřejnou zeleň, jako plochy, na nichž převládají přírodní komponenty, a to zejména rostlinné porosty a dodává k nim, že z funkčního hlediska převládá u ploch veřejné zeleně rekreační funkce společně s oddechovou a většinou se jedná o klidové prostory s omezením nebo vyloučením motorové dopravy.¹²⁴ Obecnou definici veřejné zeleně naše platná právní úprava nenabízí, ale z §34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích *lze interpretovat tak, že veřejná zeleň je součástí veřejného prostranství.*¹²⁵

¹²² Platnou právní úpravou je myšlen zákon č. 361/2000 sb. Zákon o provozu na pozemních komunikacích.

¹²³ KOPÁČIK, Gabriel. *Typologie ulice* [online]. Brno, 2005 [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: https://www.vutbr.cz/vutium/spisy?action=ukazka&id=1099&publikace_id=13760. Zkrácená verze habilitační práce. VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanizmu.

¹²⁴ ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím prostoru*. Brno: Vysoké učení technické, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanizmu, 2003. ISBN 80-214-2505-9. str. 11

¹²⁵ § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 14. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128#p34-1>

Veřejnou zeleň můžeme rozdělit podle jejího umístění na:

- a) zeleň sídelní (též také městskou nebo venkovskou) – nacházející se v zastavěném území, která je často uměle vysázena člověkem. Jejím hlavním účelem je zlepšit životní prostředí sídel a poskytnout obyvatelům odpočinek a rekreaci. Často bývá navržena krajinářským architektem, podle určitého výtvarného nebo jiného záměru. Příkladem mohou být parky, lesoparky, zahrady, aleje a další.
- b) zeleň krajinnou – nachází se mimo zastavěné území, většinou vzniká přirozeně bez zásahu člověka. Má převážně krajinotvornou a ochranou funkci. Nejčastěji se jedná o lesy, zeleň rozptýlenou ve volné krajině, porosty na zemědělské půdě.¹²⁶

Příručka *Principy a pravidla územního plánování* pak uvádí tyto funkce veřejné zeleně v zastavěném i nezastavěném území:

- a) funkce rekreační (nebo také psychologická) – psychologické působení zeleně lze vyjádřit jako vztah k duševní hygieně člověka. Jde především o psychologický dopad všech hodnot zeleně a o specifickou její vnímání.
- b) funkce hygienická – vliv zeleně na mikroklima spočívá v ovlivňování teploty, vlhkosti a kvality vzduchu a v ovlivňování vzdušného proudění, což se dá výhodně využít při tvorbě prostředí, zejména při navrhování veřejných prostranství. Dalším benefitem je, že zeleň má vliv na kvalitu ovzduší, když mechanicky zachycuje prachové částice, pohlcuje oxid uhličitý a produkuje kyslík. V neposlední řadě má zeleň vliv i na snižování intenzity hluku.
- c) funkce prostorotvorná – různorodé výškové členění zeleně může pomoci utvářet kompozici urbanizovaného území. Při správně rozmístěné zeleni se mohou jednotlivé prostory uzavírat prodlužovat, otevírat, rámovat, nebo naopak uzavírat či zakrývat méně vhodné pohledy.
- d) funkce ochrany zdrojů – jedná se zejména o ochranu a stabilizaci povrchových i podzemních zdrojů, ale také ochranu půdy proti vodní a větrné erozi.

¹²⁶ *PRINCIPY A PRAVIDLA ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ – Internetová příručka* [online]. 2. aktualizované vydání. Ústav územního rozvoje v Brně, 2020 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/kapitolaC/C5-2013.pdf>

- e) funkce ekonomická – tuto funkci zajišťuje především zeleň, která má hospodářský charakter (vinice, chmelnice, ovocné sady, produkční lesy a další).
- f) funkce ekologická – zeleň společně s vodou, půdou a podnebím tvoří základní složky ekosystému. Ekologická hodnota zeleně je tím vyšší, čím více odpovídá trvalým ekologickým podmínkám daného území a vytváří biotopy pro existenci řady dalších rostlinných a živočišných druhů. ¹²⁷

3.3.4 Ostatní veřejné plochy

Šilhánková pod ostatní veřejné plochy zařazuje „*nedefinovatelné prostorové útvary, které nemají jasné prostorové ohraničení anebo jasnou funkční náplň.*“ Nejčastěji se tak jedná o lokace vzniklé na základě socialistického přístupu k budování měst. ¹²⁸ Případně takové označení mohou nést prostory, které mají potenciál se stát veřejným prostorem – příkladem mohou být regenerace brownfieldů v centrálních oblastech měst. Šilhánková dále uvádí, že k tomuto typu veřejné plochy patří celá řada prostorových subtypů. Ty následně vyjmenovává a řadí sem: nábřeží, pasáže, návsi, tržiště a městské zahrady. ¹²⁹

Nábřeží jsou stavebně upravené prostory, které se nachází v blízkosti řeky a jejichž účel je hlavně rekreační nebo pobytový. S pojmem nábřeží pak souvisí ještě příbuzný pojem náplavka. Pod tímto označení chápeme místo s upravenou výškou břehů, která tak umožňuje kontakt s vodou.

Pasáže chápeme průchod, který vede skrz budovu z jedné ulice do jiné ulice. Zpravidla v pasážích jsou obchody, případně v některých se nachází občanské vybavení (kina, divadla). ¹³⁰

¹²⁷ PRINCIPY A PRAVIDLA ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ – Internetová příručka [online]. 2.aktualizované vydání. Ústav územního rozvoje v Brně, 2020 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/kapitolaC/C5-2013.pdf>

¹²⁸ ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím prostoru*. Brno: Vysoké učení technické, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. ISBN 80-214-2505-9. str. 11-12

¹²⁹ Taktéž.

¹³⁰ Taktéž.

Náves je centrální prostor, který plní stejnou funkci jako náměstí s tím rozdílem, že jeho umístění je spíše ve venkovské zástavbě.

3.4 Veřejné prostory sídliště

Veřejný prostor sídliště není obecně popisován tak, jak je to typické pro ostatní typy veřejných prostorů. Charakteristické pro tento druh je to, že jsou obklopeny obytnou a občanskou zástavbou. Šilhánková řadí veřejné prostory v panelových sídlištích do podmnžiny veřejných prostorů obecných.¹³¹ Vzhledem k výše zmíněné problematice tak autor práce vychází ze strukturálního členění veřejného prostoru na sídlištích navrženého Radmilou Vraníkovou ve své dizertační práci, kterou nazvala *Současné možnosti regenerace veřejných prostorů v panelových sídlištích*. Níže uvedené druhy veřejných prostor jsou k nalezení téměř na každém sídlišti, ať už se jedná o sídliště ve velkoměstě anebo malém městě.

3.4.1 Pěší komunikace

Za pěší komunikaci lze považovat chodníky, pěšiny a stezky. Jako pěší komunikaci chápeme část pozemní komunikace nebo samostatnou pozemní komunikaci, která slouží chodcům k přesunu po délce komunikace.¹³² Definici, co je pozemní komunikace, uvádí zákon č. 13/1997 Sb. o pozemních komunikacích, který v § 2 odst. 1 stanoví, že „[p]ozemní komunikace je dopravní cesta určená k užití silničními a jinými vozidly a chodci, včetně pevných zařízení nutných pro zajištění tohoto užití a jeho bezpečnosti.“¹³³ Projektováním místních komunikací

¹³¹ ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím prostoru*. Brno: Vysoké učení technické, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. ISBN 80-214-2505-9. str. 10

¹³² VRANÍKOVÁ, Radmila. *Současné možnosti regenerace veřejných prostorů v panelových sídlištích* [online]. Brno, 2013 [cit. 2021-02-18]. Dostupné z: https://www.vutbr.cz/www_base/zav_prace_soubor_verejne.php?file_id=59157. Dizertační práce. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury. Vedoucí práce prof. Ing. arch. Jan Koutný, CSc.

¹³³ § 2 odst. 1 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 18. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-13#p2-1>

se zabývá i norma ČSN 73 6110, konkrétně v článku 10 a 10.1, kde uvádí, že pro provoz chodců slouží stezky, chodníky, pásy a pruhy.¹³⁴

3.4.2 Automobilová komunikace

Automobilová komunikace sdílí stejnou zákonnou definici jako pozemní komunikace. Říká, že jejími uživateli jsou řidiči silničních nebo jiných vozidel. Zákon o pozemních komunikacích¹³⁵ pak následně dělí pozemní komunikace na *dálnice, silnice, místní komunikace a účelové komunikace*.¹³⁶ V případě sídlišť a komunikací obecně na území města hovoříme o tzv. komunikaci místní, kterou zákon definuje jako *veřejně přístupnou pozemní komunikaci, která slouží převážně místní dopravě na území obce*.¹³⁷ Zákon o pozemních komunikacích pak následně dělí místní komunikace do čtyř tříd podle dopravního významu, jejího určení anebo stavebně technického vybavení na:

„a) místní komunikace I. třídy,

b) místní komunikace II. třídy, kterou je dopravně významná sběrná komunikace s omezením přímého připojení sousedních nemovitostí,

c) místní komunikace III. třídy, kterou je obslužná komunikace,

d) místní komunikace IV. třídy, kterou je komunikace nepřístupná provozu silničních motorových vozidel nebo na které je umožněn smíšený provoz.“¹³⁸

¹³⁴ Norma ČSN 73 6110 - *Projektování místních komunikací*. Praha: MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ, 2006.

¹³⁵ pozn. zákon č. 13/1997 Sb. o pozemních komunikacích

¹³⁶ § 2 odst. 2 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 19. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-13#p2-2>

¹³⁷ § 6 odst. 1 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 19. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-13#p6-1>

¹³⁸ § 6 odst. 2 písm. a),b),c),d) zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 19. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-13#p6-1>

3.4.3 Parkoviště

Pod slovem parkoviště chápeme prostor, který je vymezený pro parkování, nebo odstavení silničních vozidel. Parkování aut na sídlištích je zastoupeno v hojném počtu a každým rokem rostou požadavky z řad obyvatel na budování těchto parkovacích a odstavných ploch. Parkoviště lze rozdělit na parkoviště plošné a parkovací plochy podél komunikací. Zde se jedná o stání kolmé, podélné a šikmé.¹³⁹

3.4.4 Centrální prostranství

Pro tento druh veřejného prostoru nelze nalézt v literatuře specifické pojmenování. Vraníková tento specifický druh nazývá „centrální prostranství“, které charakterizuje jako předprostory obchodů s potravinami a předprostory školských zařízení. Jedná se obvykle o plochy s tvrdým povrchem a jsou „ozdobeny“ betonovými nádobami na květiny, případně dobovými plastikami. Dále je možné za tato prostranství určit větší zatravněné, případně mlatové rozptylové plochy mezi obytnými domy.¹⁴⁰

3.4.5 Veřejné rekreační plochy

Veřejné rekreační plochy jsou vázány především na plochy veřejné zeleně a zároveň doplňují občanskou vybavenost sídlišť. Často se nacházejí u cyklostezek, in-line stezek či chodníků. Vymezení, co je to rekreační plocha, stanoví vyhláška č. 501/2006 Sb. o obecných požadavcích na využívání území, která v §5 odst. 2 stanoví: „[p]lochy rekreace zahrnují zpravidla pozemky staveb pro rodinnou rekreaci, pozemky dalších staveb a zařízení, které souvisejí a jsou slučitelné

¹³⁹ VRANÍKOVÁ, Radmila. *Současné možnosti regenerace veřejných prostorů v panelových sídlištích* [online]. Brno, 2013 [cit. 2021-02-18]. Dostupné z: https://www.vutbr.cz/www_base/zav_prace_soubor_verejne.php?file_id=59157. Dizertační práce. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury. Vedoucí práce prof. Ing. arch. Jan Koutný, CSc.

¹⁴⁰ VRANÍKOVÁ, Radmila. *Současné možnosti regenerace veřejných prostorů v panelových sídlištích* [online]. Brno, 2013 [cit. 2021-02-18]. Dostupné z: https://www.vutbr.cz/www_base/zav_prace_soubor_verejne.php?file_id=59157. Dizertační práce. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury. Vedoucí práce prof. Ing. arch. Jan Koutný, CSc.

s rekreací, například veřejných prostranství, občanského vybavení, veřejných tábořišť, přírodních koupališť, rekreačních luk a dalších pozemků související dopravní a technické infrastruktury, které nesnižují kvalitu prostředí ve vymezené ploše a jsou slučitelné s rekreačními aktivitami.“¹⁴¹

Veřejné rekreační plochy nabízí změnu prostředí pro obyvatele sídlišť, styk s přírodou, ale také utužení vztahu s rodinou při společně stráveném čase. Tento druh veřejného prostoru se může lišit i svým zaměřením, někdy může cílit na starší obyvatele a nabídnout jim tak klidnou lokaci pro odpočinek, jindy na lokaci, kde by se rodiny s dětmi mohly setkat a nerušit okolí, nebo na odpočinek jednotlivce.

3.4.6 Dětská hřiště

Jako poslední příklad veřejných prostor, které se nachází v sídlištní zástavbě uvádí Vraníková dětská hřiště. K nim dodává, že: „[k]valitní dětská hřiště mohou nejen poskytnout plnohodnotnou možnost využití tohoto práva¹⁴², ale navíc jsou též protipólem k vandalismu, šikaně, izolaci od společnosti, drogám a dalším nežádoucím jevům.“¹⁴³ Vytváření jednotlivých dětských hřišť a jejich vybavení musí být založené na základě jeho cílové skupiny (potřeby dětí se mohou lišit podle jejich věku). Optimální rozmístění dětských hřišť úzce souvisí s koncepcí urbanistického řešení sídelního útvaru a jeho obytných zón. Umístění hřiště na sídlišti je závislé na hustotě obyvatelstva zájmového okruhu, na docházkové vzdálenosti a na celospolečenském významu.¹⁴⁴

¹⁴¹ § 5 odst. 2 vyhlášky č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 19. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-501#p5-2>

¹⁴² Pozn. Právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti vyplývající z Úmluvy o právech dítěte.

¹⁴³ VRANÍKOVÁ, Radmila. *Současné možnosti regenerace veřejných prostorů v panelových sídlištích* [online]. Brno, 2013 [cit. 2021-02-18]. Dostupné z: https://www.vutbr.cz/www_base/zav_prace_soubor_verejne.php?file_id=59157. Dizertační práce. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury. Vedoucí práce prof. Ing. arch. Jan Koutný, CSc.

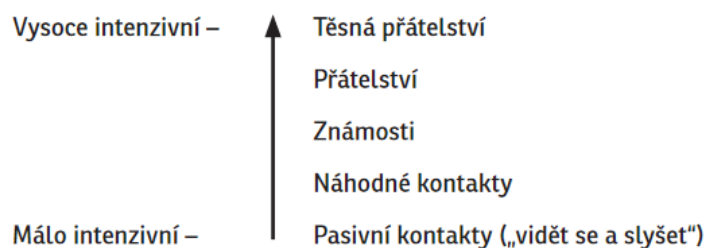
¹⁴⁴ Taktéž.

3.5 Sociální a psychologické aspekty veřejného prostoru

Veřejný prostor je místo pro společenské soužití obyvatel. Poskytuje jim příležitost pro setkávání se, provádění denních aktivit nebo vidět a slyšet názory jiných spoluobčanů. Fyzické prostředí má vliv na lidské chování a jako takové ovlivňuje své obyvatele v pozitivním nebo negativním slova smyslu.

3.5.1 Kontakt a aktivity ve veřejném prostoru

Kontakt patří k přirozené potřebě obyvatel. Lidé potřebují nejen pasivní účast (zážitky a příběhy jiných lidí, které se do domácností dostávají skrze televizi, internet), ale také aktivní účast na životě ve veřejných prostranstvích. Nejčastěji dle Čablové převládají *méně intenzivní kontakty*.¹⁴⁵ *V porovnání s jinými formami kontaktů se zdají být bezvýznamné, ale ve skutečnosti jsou potřebné, a především jsou předpokladem pro další složitější interakce.*¹⁴⁶

(obr. 8) druhy intenzity kontaktů, které mohou nastat ve veřejném prostoru dle architekta Jana Gehla¹⁴⁷

Aktivita lidí, jejich činnost a pobyt na veřejných prostranstvích dodávají městu život. Důležitou charakteristikou veřejných prostranstvích je právě přítomnost ostatních lidí, aktivit, událostí, zdrojů inspirací a podnětů.

¹⁴⁵ pozn. Při stanovení míry intenzity kontaktů vycházela Čablová z rozdělení druhů intenzity setkání od Jana Gehla.

¹⁴⁶ ČABLOVÁ, Markéta, Magdalena MACEKOVÁ, Lumír MLČÁK, Robert SEDLÁK a Marie ŘÍMANOVÁ. *Kvalitní veřejné prostory: Metodika tvorby a obnovy veřejných prostranství* [online]. Brno: Nadace Partnerství, 2011 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quacity-public-spaces-brno-czr.pdf>

¹⁴⁷ GEHL, Jan. *Život mezi budovami: užívání veřejných prostranství*. Boskovice: Albert, 2000. ISBN 80-858-3479-0. str. 17

Dánský architekt Jan Gehl rozděluje sociální součinnosti a aktivity na tři úrovně ve veřejném prostoru, přičemž každá z nich klade velmi rozličné požadavky na hmotné prostředí. Jsou to:

- a) Nezbytné aktivity – jedná se obvykle o povinné aktivity, které se uskutečňují během roku. Příkladem tak může být nakupování, cesta do práce / školy, čekání na prostředek městské hromadné dopravy a další.
- b) Volitelné aktivity – jde nejčastěji o činnosti, které jejich účastníci provozují, jenom když chtějí a jestliže jim to umožňuje místo a čas. Jsou zcela jiné povahy než předchozí. Tato kategorie zahrnuje aktivity jako procházky na čerstvém vzduchu, postávání a pozorování okolního života, sezení.
- c) Společenské aktivity – jsou aktivity, které vyžadují přítomnost jiných lidí a na veřejných prostranstvích. Do společenských aktivit řadíme zdravení a společenský rozhovor, veřejné aktivity různého druhu a pasivní kontakty. Pasivním kontaktem chápeme prosté pozorování jiných lidí a jejich poslouchání. Společenské aktivity se objevují spontánně jako přímý důsledek toho, že se lidé pohybují a pobývají na stejných místech. Z toho lze chápat, že společenské aktivity jsou nepřímo podporovány tam, kde jsou nezbytným a volitelným aktivitám poskytnuty lepší podmínky.¹⁴⁸

Četnost výskytu výše uvedených jednotlivých aktivit se bude lišit podle kvality veřejných prostor. Pokud se jedná o nekvalitní venkovní prostory, obyvatelé se v nich omezí jen na ty nejnnutnější aktivity (cesta do práce / školy, nákupy). Když jsou naopak venkovní prostory kvalitní, četnost ostatních aktivit a stejně tak čas strávený těmito aktivitami zvýší.

3.5.2 Vliv životního prostředí na obyvatele

V současné době je prokázáno na základě studií z oboru environmentální psychologie, že přítomnost otevřených prostranství (především těch se zelení nebo

¹⁴⁸ ČABLOVÁ, Markéta, Magdalena MACEKOVÁ, Lumír MLČÁK, Robert SEDLÁK a Marie ŘÍMANOVÁ. *Kvalitní veřejné prostory: Metodika tvorby a obnovy veřejných prostranství* [online]. Brno: Nadace Partnerství, 2011 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quaity-public-spaces-brno-czr.pdf>

vodou) má blahodárny vliv na duševní pohodu.¹⁴⁹ Důležitou roli v tomto případě hraje vizuální působení životního prostředí, nejde jen o účinek zelené přírodní barvy, ale spíše o určitou vizuální charakteristiku, která napomáhají tomu, že při pohledu na přírodní prostředí dochází k regeneraci mentálních i fyzických sil. Na základě vědeckých studií bylo také prokázáno, že pohled na přírodní prvky zmírňuje negativní vliv pracovního stresu a přispívá k celkové spokojenosti v zaměstnání.¹⁵⁰ Dalším důvodem, proč podporovat vznik zelených ploch ve veřejném prostoru, je edukace širší veřejnosti o přírodních procesech. Existují specifické veřejné prostory (komunitní zahrady, naučné zahrady a parky či poznávací stezky), které plní funkci vzdělávání veřejnosti se zelení v městském organismu, a tak plní nezastupitelné místo ve vnímání důležitosti a specifik zeleně.¹⁵¹

3.5.3 Veřejnost jako spolutvůrce veřejného prostoru

Navrhování nových veřejných prostorů ve spolupráci s veřejností se v současnosti stává stále více využívanou praxí. Zásadní podíl na tomto trendu má *Aarhuská úmluva*, která pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 4. 10. 2004 pod č. 124/2004 Sb. m. s.¹⁵² Hlavním cílem dokumentu bylo dát veřejnosti (ať už jednotlivcům nebo sdružením, která je zastupují) právo na přístup k informacím o rozhodnutích, která se týkají záležitostí životního prostředí, podpora účasti veřejnosti na rozhodování a současně usilovat o nápravu, pokud jejich práva nejsou dodržována. Dalším klíčovým bodem, který úmluva přinesla, je právo na přístup veřejnosti k informacím o životním prostředí a stanovení práv a povinností týkajících se přístupu k informacím o životním prostředí, včetně lhůt pro poskytování informací a důvodů, na jejichž základě mohou orgány veřejné moci

¹⁴⁹ Zeleň prospívá fyzickému a duševnímu zdraví. *Ekolist.cz* [online]. Praha, 2019, 2.1.2019 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/priroda/zelen-prospiva-fyzickemu-a-dusevniimu-zdravi>

¹⁵⁰ ČABLOVÁ, Markéta, Magdalena MACEKOVÁ, Lumír MLČÁK, Robert SEDLÁK a Marie ŘÍMANOVÁ. *Kvalitní veřejné prostory: Metodika tvorby a obnovy veřejných prostranství* [online]. Brno: Nadace Partnerství, 2011 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quantity-public-spaces-brno-czr.pdf>

¹⁵¹ Taktéž.

¹⁵² Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. Praha, 2004 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/umluva_pristup_informace

přístup k určitým druhům informací odmítnout.¹⁵³ Druhým dokumentem, který pomohl zavést trend zapojování veřejnosti, je globální strategický a akční plán světového společenství zvaný *Agenda 21*. Praktickou aplikací principů na místní úrovni je pak *místní Agenda 21* – nevládní iniciativa závislá na vůli místních úřadů a partnerství. Jejím cílem je zlepšování kvality veřejné správy, zapojování veřejnosti a budování místního partnerství, aby byl podpořen systematický postup k udržitelnému rozvoji na místní či regionální úrovni.¹⁵⁴ Celkově se dá říci, že zapojení veřejnosti do procesu navrhování přináší převážně výhody. Těmi jsou spokojení občané, protože jsou zohledněny jejich potřeby při navrhování, posílení vztahu veřejnosti k místu a samotnou veřejnou diskusi je podpořen mechanismus demokratického rozhodování na místní úrovni. Zapojování veřejnosti však krom výše uvedených výhod má i své nevýhody a úskalí. Příkladem může být samotná zdlouhavost procesu veřejné diskuse se kterou je spojena větší časová, organizační a finanční náročnost.

Způsoby, jakými lze zapojit širokou veřejnost do procesu plánování, jsou závislé na mnoha faktorech. Je nutné zohlednit velikost a typ řešeného prostranství, časové možnosti, finanční a personální možnosti realizátora projektu.¹⁵⁵

Metody, které se užívají při oslovení veřejnosti, jsou následující:

- a) Dotazníky a ankety – jde o nejčastější metodu zjišťování názorů obyvatel. Jeho zásadní výhodou je, že v případě nejasností lze pokládat ihned doplňující otázky.
- b) Informování na webových stránkách – výhodou je rychlost a efektivita předání informace. Zároveň občan může on-line dotazník vyplnit v klidu doma. Nevýhodou je, že taková informace oslovuje jen určité spektrum obyvatel, kteří mají připojení k internetu (např. starší obyvatelé nemají často doma PC).

¹⁵³ Přístup k informacím, účast veřejnosti a přístup k právní ochraně. *EUR-Lex* [online]. Brusel, 2018 [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3A128056>

¹⁵⁴ Místní Agenda 21. *Kvalita ve veřejné správě* [online]. [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <http://kvalitavs.cz/mistni-agenda-21/>

¹⁵⁵ ČABLOVÁ, Markéta, Magdalena MACEKOVÁ, Lumír MLČÁK, Robert SEDLÁK a Marie ŘÍMANOVÁ. *Kvalitní veřejné prostory: Metodika tvorby a obnovy veřejných prostranství* [online]. Brno: Nadace Partnerství, 2011 [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quaity-public-spaces-brno-czr.pdf>

- c) Články v lokálních médiích – články v místních zpravodajích jsou obvykle nejjednodušší a relativně levnou formou informování veřejnosti.
- d) Využití místní televize / rozhlasu
- e) Happeningy – kulturně-společenské události mohou vhodně upozornit na problémy, které je třeba řešit. Jejich nejčastější využití je v úvodních fázích projektu.
- f) Rozhovory s místními obyvateli
- g) Mapování veřejných prostranství – v tomto případě se využívá dobrovolníků, kteří mapují problémové lokace, jež jsou poté předmětem diskuzí.¹⁵⁶

3.6 Tvorba a utváření veřejného prostoru

Utváření veřejného prostoru by mělo být koncipováno s ohledem na všechny jeho potenciaální uživatele.

Čablová rozděluje fáze projektu na následující:

- a) přípravná fáze,
- b) průzkumy a analýzy,
- c) plánování,
- d) realizace,
- e) správa a rozvoj.¹⁵⁷

3.6.1 Přípravná fáze

Tato fáze představuje samotný počátek projektu. Na počátku všeho je záměr, který je určitou představou, jak by nějaké místo mohlo vypadat. Následně odborníci vytvářejí alternativní návrhy veřejného prostranství a ty se pak předkládají (nejčastěji úřadům) ke zhodnocení. Iniciativa projektu může být ze strany úřadů, ale stejně tak i ze strany občanů nebo občanských sdružení.

¹⁵⁶ ČABLOVÁ, Markéta, Magdalena MACEKOVÁ, Lumír MLČÁK, Robert SEDLÁK a Marie ŘÍMANOVÁ. *Kvalitní veřejné prostory: Metodika tvorby a obnovy veřejných prostranství* [online]. Brno: Nadace Partnerství, 2011 [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quacity-public-spaces-brno-czr.pdf>

¹⁵⁷ Taktéž.

Dalším krokem v přípravné fázi je výběr místa. Zásadní roli v tomto případě hraje samotný výběr lokace, protože při správném umístění může mít vybraný prostor velký přínos pro komunitu obyvatel.

Po úspěšném nalezení vhodné lokace následuje sestavení realizačního týmu. Při skládání realizačního týmu je zásadní dbát na profesionalitu jednotlivých členů. Součástí realizačního týmu by měl být vedoucí, který dohlíží na průběh a realizaci projektu, koordinuje a rozděluje úkoly mezi členy. Dalším členem by měl být finanční manažer, který má za cíl získat co největší objem finanční a hmotné podpory projektu (materiál, služby, dobrovolnická práce). Dále jsou zapotřebí konzultanti, kteří připravují plán zapojení veřejnosti. A v neposlední řadě je potřeba i manažer vnějších vztahů, který vytváří a realizuje plán informovanosti o projektu.¹⁵⁸

Jako poslední úkoly patřící do přípravné fáze řadí Čablová zajištění finančních prostředků a nalezení vhodného projektanta. Nejčastěji se jedná o architekty, kteří musí kromě odborné způsobilosti disponovat organizačními schopnostmi.¹⁵⁹

3.6.2 Průzkumy a analýzy

Druhá fáze představuje dle Čablové průzkum vytyčeného území, které se má přetvářet či přeměnit. Důležitým dokumentem, který popisuje možné budoucí využití lokality a její případné limity, je územní plán obce. V závislosti na velikosti obce a rozsahu řešeného projektu je v této fázi nutné oslovit příslušné úřady. V rámci obecních úřadů jsou to především stavební odbory a odbory životního prostředí. V případě větších měst i odbory územního plánování a rozvoje nebo

¹⁵⁸ ČABLOVÁ, Markéta, Magdalena MACEKOVÁ, Lumír MLČÁK, Robert SEDLÁK a Marie ŘÍMANOVÁ. *Kvalitní veřejné prostory: Metodika tvorby a obnovy veřejných prostranství* [online]. Brno: Nadace Partnerství, 2011 [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quaity-public-spaces-brno-czr.pdf>

¹⁵⁹ NOVÁKOVÁ, Žaneta. *Veřejný prostor*. Plzeň, 2020. Dostupné z: https://portal.zcu.cz/StagPortletsJSR168/PagesDispatcherServlet?pp_destElement=%23ssSouboryStudentuDivId_4791&pp_locale=cs&pp_reqType=render&pp_portlet=souboryStudentuPagesPortlet&pp_page=souboryStudentuDownloadPage&pp_nameSpace=G602506&soubidno=151717. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. Vedoucí práce JUDr. Tomáš Louda, CSc.

odbor dopravy. ¹⁶⁰ Dalším zásadním krokem v této fázi je ověřování majetkoprávních poměrů k vybranému místu. Zjišťuje se, zda neexistuje např. věcné břemeno k řešenému prostoru. Společně s výše uvedenými činnostmi se provádí i zhodnocení stavu místa. Vyhodnocují se zásadní faktory lokace, jako jsou například stavy vybavení (lavičky, koše, stojany na kola), podmínky pro pěší a cyklisty. ¹⁶¹

3.6.3 Plánování

Po počátečních průzkumech a analýzách následuje proces plánování. Významným prvkem této fáze je, že v ní dochází k zapojení veřejnosti. Nejčastěji je veřejnost zapojena skrze veřejné plánovací setkání, které může proběhnout v jednom, ale i více dnech. Cílem je většinou posbírat informace o tom, jak veřejnost vnímá prostor, jaké jsou potřeby zájmových skupin, které stávající prvky by měly být zachovány. Po následném zpracování podnětů z řad obyvatel vytváří projektant vhodné řešení prostoru. Obvykle se v první fázi vypracovává ideová studie, která se nejčastěji prezentuje ve dvou nebo více odlišných variantách. Výběr variant a projednání řešení je otevřeno veřejnosti při dalším veřejném setkání. ¹⁶² Pokud je některá studie schválená, rozpracovává se do podrobnější varianty, kterou označujeme jako projektová dokumentace. V té se uvádějí detaily, jako jsou druhy použitých materiálů, rozmístění prvků v prostoru. ¹⁶³

3.6.4 Realizace

Během této fáze dochází k výběru vhodných stavebních subjektů, které budou provádět úkoly stanovené během procesu plánování. Nezastupitelnou roli má také stavební dozor, který zajišťuje kontrolu kvality jednotlivých kroků realizace, dodržování termínů a předání. Důležité je také rovněž stanovení časového harmonogramu dokončení a penále za jejich nedodržení. Zároveň je vítané, pokud se do samotného procesu realizace díla zapojí i obyvatelé, neboť se tak předejde

¹⁶⁰ ČABLOVÁ, Markéta, Magdalena MACEKOVÁ, Lumír MLČÁK, Robert SEDLÁK a Marie ŘÍMANOVÁ. *Kvalitní veřejné prostory: Metodika tvorby a obnovy veřejných prostranství* [online]. Brno: Nadace Partnerství, 2011 [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quaitity-public-spaces-brno-czr.pdf>

¹⁶¹ Taktéž.

¹⁶² Taktéž.

¹⁶³ Co vše obsahuje projektová dokumentace? *StavebníVzdělání.cz* [online]. [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <https://www.stavebni-vzdelani.cz/projektova-dokumentace/>

možné nespokojenosti občanů a názorům, že projekt nebyl vytvořen podle jejich potřeb.¹⁶⁴

3.6.5 Správa a rozvoj místa

Po úspěšné realizaci projektu a jeho slavnostním otevření následuje zhodnocení samotným realizačním týmem, který hodnotí, zda došlo naplnění cílů projektu, způsob a míru zapojení veřejnosti a možnost dalšího rozvoje veřejného prostoru. Hodnocení se účastní také obyvatelé, kteří se mohou vyjádřit, jak byli spokojeni se spoluprací, zda projekt splnil jejich očekávání. Nejčastěji se užívá forma dotazníků nebo anket, které představují rychlou zpětnou vazbu pro realizační tým.

Údržba představuje další z klíčových podmínek pro úspěch prostoru. V plánu údržby by měl být soupis postupů, které budou prováděny k zachování místa společně s určenými časovými intervaly.¹⁶⁵ V případě zájmu ze strany veřejnosti lze údržbu alespoň částečně přenést na členy komunity místo specializovaného subjektu. Výhodou přenesení údržby na obyvatele je, že prostor bude pod větším dohledem a občané si jej budou i více vážit.

¹⁶⁴ NOVÁKOVÁ, Žaneta. *Veřejný prostor*. Plzeň, 2020. Dostupné z: https://portal.zcu.cz/StagPortletsJSR168/PagesDispatcherServlet?pp_destElement=%23ssSouboryStudentuDivId_4791&pp_locale=cs&pp_reqType=render&pp_portlet=souboryStudentuPagesPortlet&pp_page=souboryStudentuDownloadPage&pp_nameSpace=G602506&soubidno=151717. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. Vedoucí práce JUDr. Tomáš Louda, CSc.

¹⁶⁵ ČABLOVÁ, Markéta, Magdalena MACEKOVÁ, Lumír MLČÁK, Robert SEDLÁK a Marie ŘÍMANOVÁ. *Kvalitní veřejné prostory: Metodika tvorby a obnovy veřejných prostranství* [online]. Brno: Nadace Partnerství, 2011 [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quantity-public-spaces-brno-czr.pdf>

4. Praktická část

4.1 Město Plzeň

Plzeň je statuární město v Plzeňském kraji, které se nachází na západě České republiky. Leží na soutoku řek Radbuzy, Úhlavy, Úslavy a Mže, ze kterých vzniká řeka Berounka. První zprávy o Plzni (dnešní Starý Plzenec) pocházejí z roku 976, kdy u tohoto přemyslovského hradiště porazil kníže Boleslav II. vojsko německého krále Oty II. V letech 1295 pak na příkaz českého krále Václava II. vzniká město Nová Plzeň. Od svého počátku se město stalo důležitým obchodním střediskem, díky své výhodné pozici na významné křižovatce obchodních cest do Norimberka a Řezna.¹⁶⁶ Dalším významným obdobím pro Plzeň je 19. století. Na jeho počátku nechává purkmistr Martin Kopecký zbourat městské opevnění a místo něj dochází k vybudování sadů (v dnešní době známé jako Sady Pětatřicátníků, Kopeckého, Smetanovy, Křížíkovy, Šafaříkovy a 5. května).¹⁶⁷ V roce 1842 pak začíná vařit měšťanský pivovar pivo (dnešní Plzeňský Prazdroj). Konec 19. století znamenal elektrifikaci dopravy, a tak v roce 1899 se stává Plzeň třetím českým městem s elektrickými tramvajemi, které jezdily po třech linkách.

V současné době je město Plzeň významné průmyslové, obchodní, kulturní (Plzeň byla v roce 2015 Evropským hlavním městem kultury) a správní centrum. Město má status obce s rozšířenou působností a zároveň se zde nachází instituce vykonávající svou působnost a pravomoc na krajské úrovni. Rozvinutá úroveň kultury a hospodářství města se projevila i na jeho specifickém stavebním vývoji, a tak mezi cenné stavební a kulturní památky patří gotický chrám sv. Bartoloměje zdobící náměstí Republiky, renesanční radnice, židovská synagoga a františkánský klášter. V dnešní době žije v Plzni přibližně 171 707 obyvatel a je tak čtvrté nejlidnatější město v České republice.¹⁶⁸ Území města Plzně se rozkládá na rozloze 13 767 ha a rozděluje se do deseti městských obvodů.

¹⁶⁶ PECUCH, Martin. Po stopách historie města. *Město Plzeň* [online]. 12. 4. 2016 [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <http://www.uzijsiplzen.cz/obcan/o-meste/historie-mesta/po-stopach-historie-mesta/>

¹⁶⁷ Taktéž.

¹⁶⁸ Stav obyvatelstva města Plzně. *Google Public Data* [online]. 2019 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: https://www.google.com/publicdata/explore?ds=kdqmel13hk30u_&met_y=population&idim=municipality:554791&hl=cs&dl=cs

Těmi jsou:

- 1) Plzeň 1 – Bolevec,
- 2) Plzeň 2 – Slovany,
- 3) Plzeň 3 – Skvrňany (řadíme sem ale i katastrální území Doudlevec, Radobyče a Valcha),
- 4) Plzeň 4 – Doubravka (ale také katastrální území Bukovec, Červený Hrádek u Plzně a Lobzy),
- 5) Plzeň 5 – Křimice,
- 6) Plzeň 6 – Litice,
- 7) Plzeň 7 – Radčice,
- 8) Plzeň 8 – Černice,
- 9) Plzeň 9 – Malesice,
- 10) Plzeň 10 – Lhota.

4.1.1 Sídliště Plzeň – Lochotín

Lochotín se nachází v severní oblasti (někdy také označován jako Severní Předměstí) městské části Plzeň 1 – Bolevec, statutárního města Plzeň, která vznikla jako správní jednotka v roce 1981 v období rozsáhlé bytové výstavby a tím i přílivu nových obyvatel.¹⁶⁹ Oblast městského obvodu zahrnuje území staré městské čtvrti Roudná a původně samostatné obce Bolevec s osadami Bílou Horou a Košutkou, doplněné později vilovou zástavbou Lochotína a pak postupně propojené sídliště Lochotín, Bolevec, Košutka a Vinice.¹⁷⁰ Vývoj území je viditelný z leteckých snímků (viz příloha č. 2) mezi 60. až 80. léty 20. století, kdy probíhala masová výstavba sídlišť a vytvářely se k nim dopravní komunikace. Lochotín není definován jako správní, katastrální statistická ani evidenční jednotka. V literatuře bývá zasazen na území Severního Předměstí, na území mezi ulicemi Karlovarská, Studentská, Lidická a alej Svobody.¹⁷¹

¹⁶⁹ BACHMANNOVÁ, Šárka. Městský obvod Plzeň 1. *Informační server Úřadu městského obvodu Plzeň 1* [online]. 2018 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://umol.plzen.eu/zivot-v-obvodu/mestsky-obvod-plzen-1/mestsky-obvod-plzen-1.aspx>

¹⁷⁰ Taktéž.

¹⁷¹ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci I – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 346

Součástí dnešního Lochotína je i vilová čtvrť, ve které lze najít několik zajímavých architektonických památek. Patří mezi ně Kestřánkova vila Marie (významná plzeňská secesní stavba z roku 1898¹⁷²), Frišova vila (stavba reprezentující ukázkou luxusního bydlení na počátku 20. století, vybudovanou v letech 1914-1915 plzeňským stavitelem Václavem Frišem¹⁷³), rodinný dům Václava Ornsta (významná funkcionalistická stavba z 30. let 20. století, kterou si nechal vystavět zástupce ředitele muniční továrny Škodových závodů Ing. Václav Ornst¹⁷⁴), vila Jana Rohrera (patrně první funkcionalistická stavba v Plzni a na Plzeňsku z konce 20. let 20. století¹⁷⁵), vila Karla a Boženy Svobodových a rodinný dům Františka Beneše (srubová stavba ve stylu lidové chalupy z let 1921-1922).

Výstavba sídliště byla ovlivněna obdobím 70. let 20. století, kdy docházelo k normalizaci poměrů a zároveň se zvyšoval tlak na kvantitu domů což zapříčiňovalo jejich nižší kvalitu. Aby mohly být tento požadavek splněn, musela se výstavba co nejvíce zjednodušit a zrychlit. Na stavbách se proto zaváděly různé „pokrokové“ metody, které měly za cíl snížit takzvanou pracnost na jeden byt, tedy počet hodin potřebných k jeho dokončení. Řada finálních úprav panelů se začala provádět přímo v panelárnách, kde panely sjížděly z mechanizované linky včetně zasklených oken, omítek nebo fasád, a tím se snížil počet dokončovacích prací přímo na staveništi.¹⁷⁶ Realizace stavby probíhala v letech 1974–1980 s cílem nabídnout bydlení pro 18 300 obyvatel. Během výstavby byla užitá tzv. Zlobinova metoda, která pocházela ze Sovětského svazu. Tato metoda pocházela z Moskvy a její specifikum spočívalo v existenci jedné univerzální čety, která realizovala celý dům od hrubé stavby až po předání. Jejím opakem byla tzv. proudová metoda, která

¹⁷² Vila Karla Kestřánka. *SlavneVily.cz* [online]. [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <http://www.slavnevily.cz/vily/plzensky/vila-karla-kestranka>

¹⁷³ Vila „Frišova“. *Národní památkový ústav* [online]. Praha [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/vila-frisova-pozdeji-mecirova-18910949>

¹⁷⁴ Rodinný dům Ing. Václava Ornsta. *Encyklopedie Plzeň* [online]. 25. 01. 2019 [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: https://encyklopedie.plzen.eu/home-mup/?acc=profil_domu&load=264

¹⁷⁵ Vila Jana Rohrera. *SlavneVily.cz* [online]. 28.7. 2020 [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <http://www.slavnevily.cz/vily/plzensky/vila-jana-rohrera>

¹⁷⁶ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci I – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3., str. 346-347

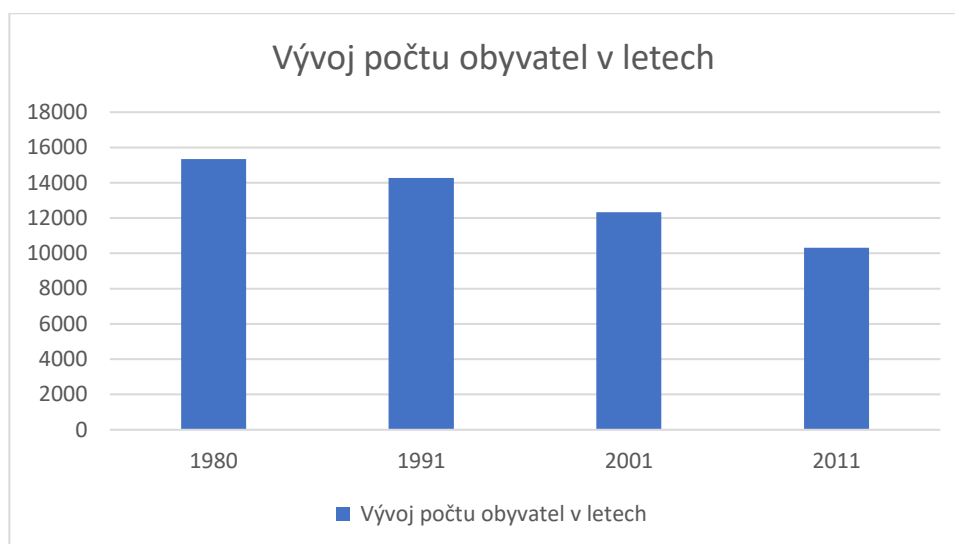
byla specifická tím, že se na výstavbě jednoho domu vystříдалo několik úzce specializovaných čt. ¹⁷⁷

Architekti Zbyněk Tichý a Miloslav Sýkora seskládali sídliště z nízkých čtyřpatrových bodových domů, které většinou stojí společně po trojicích, ale nacházejí se také podél západní obvodové komunikace. Severní a východní okraj lemují osmipatrové liniové domy na pilovitém půdorysu. V pravidelných řadách zde také stojí osmipodlažní deskové domy s ustoupenými sekcemi. Nákupní střediska architekti umístili vně obytné zástavby, u hlavních komunikací a s návazností na hromadnou dopravu za účelem ulehčení dopravní obslužnosti. Do vnitřních klidových ploch sídliště situovali základní a mateřské školy a plavecký bazén. Jedinou výjimkou je nákupní centrum Atom v samotném středu sídliště a bolevecká základní škola, která zde stála již dříve. ¹⁷⁸

V současné době sídliště Lochotín počet obyvatel stále klesá. Z grafu vývoje obyvatel je viditelné, že v roce 1980 žilo na sídlišti 15 tisíc obyvatel. Od té doby se místní populace zmenšila o třetinu, což může být zapříčiněné tím, že i přes přímé dopravní spojení se sídliště nachází relativně daleko od centra Plzně. Blízká vysokokapacitní komunikace, navíc celý obytný celek odřezává od svého okolí. Tuto nevýhodu částečně kompenzuje blízké umístění rekreačních oblastí, Lochotínského parku a Boleveckých rybníků, které nabízí všem občanům prostor pro odpočinek.

¹⁷⁷ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci 1 – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3. str. 346-347

¹⁷⁸ Lochotín, Severní Předměstí. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.panelaci.cz/sidliste/plzensky-kraj/plzen-lochotin-severni-predmesti>

(graf 1) vývoj počtu obyvatel sídliště Lochotín¹⁷⁹

4.2 Vnitroblok Krašovská

Vnitroblok Krašovská je volné veřejné prostranství, které se nachází mezi panelovými domy na sídlišti Košutka B v Plzni. Jeho území je ohraničené ulicemi Krašovská, Toužimská, Žlutická a Studentská. V průběhu historie byl účel vnitrobloku několikrát upraven a měněn. Původně bylo plánováno rekreační užití volné zelené plochy – „louky“ – která plynule navazovala na věžové domy ukončující sídliště, později se přešlo k dalšímu plánu využití území, jako rozlehlé zahrady doplněné domovem důchodců. Poslední plán na využití spočíval ve výstavbě vzdělávacího zařízení (mateřská nebo základní škola), které by bylo v blízkosti bytových domů.¹⁸⁰ Nakonec žádný z výše uvedených plánů nebyl realizován a vnitrobloku tak zůstal pouze určitý provizorní charakter, který umožňoval obyvatelům provádět běžné činnosti jako jsou procházky, venčení psů, posezení na lavičkách, nakupování, nebo hraní menších venkovních her.

Za účelem vylepšení jeho podoby a fungování byl na jaře roku 2015 spuštěn projekt Městského obvodu Plzeň 1 – „Proměna vnitrobloku Krašovská“. Projekt byl realizován ve spolupráci se spolkem *Pěstuj prostor*, který se specializuje ve

¹⁷⁹ SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci 1 – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3, str. 371

¹⁸⁰ SIVÁK, Marek, Silvie HAŠLOVÁ, Ivana MÁDLOVÁ, Šárka LORENCOVÁ a Petr GIBAS. *Proměna vnitrobloku Krašovská – informační brožura* [online]. Plzeň: Pěstuj prostor, 2016 [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <https://pestujprostor.plzne.cz/krasovska-soutez-pripravena/>

spolupráci s veřejnou správou na zapojení veřejnosti do péče o rozvoj veřejného prostoru a koná vzdělávací besedy v oblasti architektury, urbanismu a umění.¹⁸¹ Předsedou spolku *Pěstuj prostor* je pan Marek Sivák¹⁸², který se podílel na participačním projektu proměny, a se kterým byl proveden rozhovor na téma přeměny vnitrobloku Krašovská.

Proces přeměny byl rozdělen do několika fází s cílem, aby „*vnitroblok fungoval jako živá, z velké části volná, ozeleněná plocha určená pro odpočinek a volnočasové aktivity, jež poskytne potřebné zázemí a vybavenost pro všechny generace uživatelů, a která zároveň není příliš náročná na pravidelnou údržbu.*“¹⁸³ Jednotlivé fáze projektu byly následující:

- a) Dotazníkové šetření,
- b) Inspirační výstava,
- c) Plánovací besedy,
- d) Výstup z dotazníkového šetření a plánovacích besed,
- e) Architektonická soutěž,
- f) Projektová příprava a realizace,
- g) Průběžné doprovodné komunitní akce.¹⁸⁴

4.2.1 Výsledky dotazníkového šetření a plánovacích besed s obyvateli

Na samotném začátku projektu (květen–červenec 2015) proběhla dotazníková anketa (viz příloha č. 3), která měla za cíl zjistit náhled obyvatel sídliště na přeměnu vnitrobloku. Dotazník byl sestaven z několika otevřených otázek, díky kterým měli obyvatelé prostor poskytnout co nejvíc upřímné odpovědi. O distribuci dotazníků se postaral zpravodaj Plzeňská jednička, dále byly k dispozici v sídle úřadu městského obvodu a na webových stránkách.¹⁸⁵

¹⁸¹ O Pěstuj prostor. *Pěstuj prostor* [online]. Plzeň [cit. 2021-03-07]. Dostupné z:

<https://pestujprostor.plzne.cz/o-pestuj-prostor/>

¹⁸² Kontakty. *Pěstuj prostor* [online]. Plzeň [cit. 2021-03-18]. Dostupné z:

<https://pestujprostor.plzne.cz/kontakty/>

¹⁸³ SIVÁK, Marek, Silvie HAŠLOVÁ, Ivana MÁDLOVÁ, Šárka LORENCOVÁ a Petr GIBAS. *Proměna vnitrobloku Krašovská – informační brožura* [online]. Plzeň: Pěstuj prostor, 2016 [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <https://pestujprostor.plzne.cz/krasovska-soutez-pripravena/>

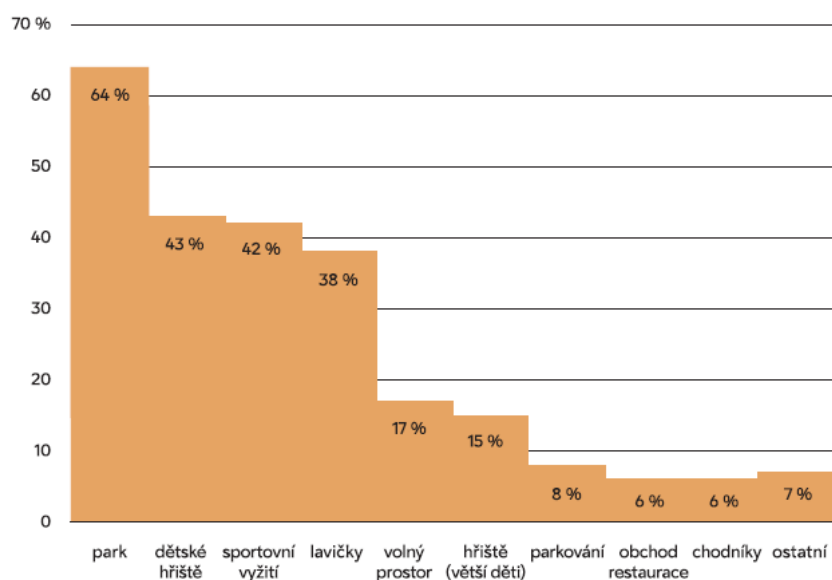
¹⁸⁴ SIVÁK, Marek, Silvie HAŠLOVÁ, Ivana MÁDLOVÁ, Šárka LORENCOVÁ a Petr GIBAS. *Proměna vnitrobloku Krašovská – informační brožura* [online]. Plzeň: Pěstuj prostor, 2016 [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <https://pestujprostor.plzne.cz/krasovska-soutez-pripravena/>.

¹⁸⁵ Pozn. Úřadem městského obvodu je chápán úřad městského obvodu Plzeň 1

Po dotazníkovém šetření následovalo uskutečnění inspirační výstavy ve vnitrobloku (červenec–září 2015) s prezentací příkladů úprav parků, zahrádek a komunitních zahrad. Poslední krok před celkovým výstupem byly plánovací besedy s obyvateli sídliště (září–říjen 2015), kterých se také účastnili architekti, zástupci městského obvodu a sociolog. Předmětem byla diskuze občanů a odborníků nad návrhy, které vzešly z dotazníkového šetření.¹⁸⁶

V následujících dvou grafech je znárodněn výsledek dotazníkového šetření, které probíhalo na začátku projektu.

Občané ve vnitrobloku chtějí

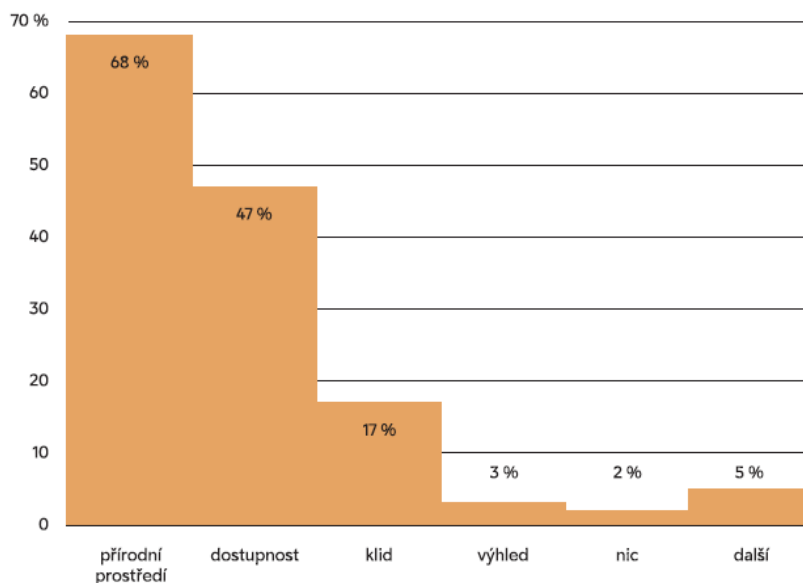

(obr. 9) výsledek dotazníkového šetření¹⁸⁷

¹⁸⁶ SIVÁK, Marek, Silvie HAŠLOVÁ, Ivana MÁDLOVÁ, Šárka LORENCOVÁ a Petr GIBAS. *Proměna vnitrobloku Krašovská – informační brožura* [online]. Plzeň: Pěstuj prostor, 2016 [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <https://pestujprostor.plzne.cz/krasovska-soutez-pripravena/>

¹⁸⁷ Taktéž.

Občanům se na Košutce líbí

(obr. 10) výsledek dotazníkového šetření¹⁸⁸

Z výše uvedených grafů lze vidět, že zásadním požadavkem, který obyvatelé projeví v dotazníkovém šetření, bylo udržení stávajícího charakteru vnitrobloku (volná zelená plocha) a zároveň vylepšení současného vzhledu. Významným požadavkem bylo přání obyvatel, aby do vnitrobloku přibyly prvky občanské vybavenosti, jako jsou dětská hřiště, prostředky sportovního využití (hřiště na streetworkout, skatepark, běžecký ovál), anebo lavičky pro odpočinek obyvatel. Během plánovacích besed proběhla diskuze s obyvateli nad vznikem kavárny v prostoru vnitrobloku. Jak při rozhovoru upozornil předseda spolku *Pěstuj prostor*, hlavním požadavkem obyvatel bylo, aby kavárna neměla trvalý charakter, ale byla spíše jednoduchý mobilní objekt.

Během participačního procesu byl i ze strany spolku návrh na vytvoření institutu „komunitního koordinátora“ nebo „správce sousedství“, který by byl volen z řad místních obyvatel. Činnost správce by spočívala v koordinaci příprav komunitních akcí, plnil by roli prostředníka mezi obyvateli vnitrobloku a městským obvodem a dohlížel by nad správným fungováním vnitrobloku (hlášení závad

¹⁸⁸ SIVÁK, Marek, Silvie HAŠLOVÁ, Ivana MÁDLOVÁ, Šárka LORENCOVÁ a Petr GIBAS. *Proměna vnitrobloku Krašovská – informační brožura* [online]. Plzeň: Pěstuj prostor, 2016 [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <https://pestujprostor.plzne.cz/krasovska-soutez-pripravena/>.

apod.).¹⁸⁹ Jak při rozhovoru dodal předseda spolku *Pěstuj prostor*, institut „správce sousedství“ byla nabídka pro obyvatele, kteří jsou aktivní, a chtěli se zapojit do projektu a ovlivnit jeho směřování v pozdějších letech. Bohužel nabídka vytvoření pozice „správce sousedství“ se nesešla se zájmem u obyvatel, a tak byla nabídka neúspěšně ukončena.

4.2.2 Realizace proměny vnitrobloku

Po zpracování odpovědí z dotazníkového šetření a podnětů z uskutečněných plánovacích besed vyhlásil městský obvod v září roku 2016 jednokolovou veřejnou projektovou architektonickou soutěž na úpravu centrální části vnitrobloku. Týmy, které se přihlásily do soutěže tak dostaly možnost vytvořit prostředí, které by odpovídalo přání jeho obyvatel.¹⁹⁰ Vítězný návrh, jehož autorem je Ondřej Rys představil velkoryse pojatý prostorový koncept odpovídající charakteru sídliště (viz příloha č. 4). Centrální volný prostor je posílen a zdůrazněn návrhem centrální okružní cesty a stromového porostu, který ji prostorově jednoznačně vymezuje. Velikost volného centrálního prostoru je vhodně zvolena, návrh není přeplněn aktivitami a ponechává tak prostor pro další vývoj parku. Návrh zároveň dobře vybral umístění a pojetí kavárny, tak aby reflektoval přání obyvatel, jako jednoduchého mobilního objektu.¹⁹¹

V současné době je realizace proměny vnitrobloku v nedokončeném stavu. První stavební práce započaly v roce 2019 po výběru zhotovitele z výběrového řízení s plánovaným termínem dokončení proměny, který měl nastat v říjnu 2020¹⁹². Bohužel toto datum se nepodařilo splnit a jak při rozhovoru upozornil předseda spolku *Pěstuj prostor* za zpožděním realizace projektu stojí pravděpodobně výběr

¹⁸⁹ Staňte se „správcem sousedství“ ve vnitrobloku Krašovská! *Pěstuj prostor* [online]. Plzeň, 21. 10. 2016 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://pestujprostor.plzne.cz/krasovska-spravce-sousedstvi/>

¹⁹⁰ SIVÁK, Marek, Silvie HAŠLOVÁ, Ivana MÁDLOVÁ, Šárka LORENCOVÁ a Petr GIBAS. *Proměna vnitrobloku Krašovská – informační brožura* [online]. Plzeň: Pěstuj prostor, 2016 [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <https://pestujprostor.plzne.cz/krasovska-soutez-pripravena/>

¹⁹¹ Vnitroblok Krašovská: V soutěži vyhrál jednoduchý, přesvědčivý a dobře realizovatelný návrh. *Pěstuj prostor* [online]. Plzeň, 16. 01. 2017 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://pestujprostor.plzne.cz/architektonicka-soutez-krasovska-vysledky/>

¹⁹² BARBORKOVÁ, Eva. Město dostalo šest milionů na proměnu vnitrobloku Krašovská. *Město Plzeň* [online]. Plzeň, 21. 8. 2019 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.plzen.eu/o-meste/aktuality/aktuality-z-mesta/mesto-dostalo-sest-milionu-na-promenu-vnitrobloku-krasovska.aspx>

zhotovitele stavby, který nezvládl dokončit projekt ve stanových finančních a časových mezích. Následně v listopadu 2020 došlo z důvodu nesplnění smluvních podmínek k ukončení smlouvy mezi zhotovitelem a městským obvodem Plzeň 1.¹⁹³ Od ledna 2021 byla zveřejněna výzva Útvarem koordinace evropských projektů města Plzně k podání nabídek na dokončení rozestavěné stavby proměny vnitrobloku Krašovská.¹⁹⁴ Na konci měsíce března 2021 vzešel z výběrového řízení nový zhotovitel, který zahájil opravné práce na již provedených částech díla částečně způsobené vadným provedením původního zhotovitele, ale též prosincovou havárií vodovodu v Toužimské ulici. V současné době je smluvní termín pro dokončení stavby stanoven na srpen 2021.¹⁹⁵

Při těchto popsaných skutečnostech lze očekávat, že projekt proměny vnitrobloku bude zdárně dokončen. Nový vnitroblok tak nabídne svým obyvatelům vhodné prostředí pro rekreaci, odpočinek nebo kulturní vyžití. Přesto se jedná o velmi pozoruhodnou problematiku a bude jistě užitečné a přínosné tento případ i nadále sledovat.

¹⁹³ Proměna vnitrobloku Krašovská. *Informační server Úřadu městského obvodu Plzeň 1* [online]. Plzeň, 19. 11. 2020 [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://umo1.plzen.eu/urad-a-samosprava/projekty-a-vystavba/realizovane-akce/investice-za-rok-2020/promena-vnitrobloku-krasovska-4.aspx>

¹⁹⁴ Detail veřejné zakázky – Dokončení rozestavěné stavby – Proměna vnitrobloku Krašovská, Plzeň. *ETendry.cz* [online]. [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://etendry.cz/detail/593313-Dokonceni-rozestavene-stavby---Promena-vnitrobloku-Krasovska-Plzen.html>

¹⁹⁵ MATĚJČKOVÁ, Diana. Máme zhotovitele „Proměny Krašovská“. *Informační server Úřadu městského obvodu Plzeň 1* [online]. 25. 3. 2021 [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://umo1.plzen.eu/zivot-v-obvodu/aktualne-z-obvodu/mame-zhotovitele-promeny-krasovska.aspx>

Závěr

Po více než 40 let bylo bydlení v panelovém sídlišti nejtýpější a prakticky jediná možná forma ubytování velkého počtu obyvatel. První sídliště vznikala po druhé světové válce nejčastěji v oblastech s těžkým průmyslem za účelem zajištění bytových potřeb pro zaměstnance. V souvislosti s rostoucí panelovou výstavbou rostla i kvalita nových bytů, kdy tyto byty byly napojeny na inženýrské sítě. Základní výbavou se později staly elektrické, plynové nebo vodovodní přípojky v bytech. Panelová sídliště se tak stala neodmyslitelnou součástí naší historie. Společně s výstavbou panelových sídlišť vznikal kolem nich i veřejný prostor. Veřejný prostor je něco s čím se obyvatelé střetávají denně, přesto vymezit tento pojem je obtížné a je tak možné se setkat s mnoha definicemi. Pohled na veřejný prostor se po staletí mění a některé funkce veřejného prostoru zanikají a jiné zas nově vznikají v důsledku proměny společnosti. Kvalitní a udržovaný veřejný prostor na sídlištích ovlivňuje své obyvatele a může jim nabídnout místa vhodná pro odpočinek, možnost kulturního nebo sportovního vyžití. Čím bude veřejný prostor zajímavější a kvalitnější, tím přiláká více potencionálních návštěvníků.

V praktické části na příkladu proměny vnitrobloku Krašovská jsme se dozvěděli, že pokud chceme, aby byl veřejný prostor pro své obyvatele ideální, je třeba zapojit veřejnost do procesu tvorby veřejného prostoru. V tomto případě byly využity dotazníky a ankety, které dodaly určitý základní přehled o tom, co by si obyvatelé přáli upravit, vylepšit či zrekonstruovat. Po dotazníkovém šetření následovala plánovací beseda, kde byly projednány návrhy na změnu prostředí s obyvateli. Během těchto besed poskytli obyvatelé hlubší náhled na problematiku. V současné době proměna vnitrobloku stále probíhá z důvodu výběru nevhodného zhotovitele, který nedokázal práci dokončit ve smluveném termínu. Po novém výběrovém řízení převzal úkol dokončení proměny vnitrobloku náhradní zhotovitel. Po úspěšném dokončení projektu lze očekávat, že nový vnitroblok bude příkladem projektu, kterým se lze inspirovat do podobných budoucích projektů.

Resumé

The prefabricated housing estate is an important historical phenomenon. For over forty years it was the most typical, indeed practically the only form of mass housing construction and, as such, essentially co-determined social, cultural and economic developments in the Czech Republic. The first housing estate was established after the Second World War, most often in areas with heavy industry in order to provide housing needs for employees. In connection with the growing panel construction, the quality of new flats also grew, with these flats being connected to utilities. Later, electrical, gas or water connections in flats became the basic part. Panel housing estates have thus become an integral part of our history. Along with the construction of prefabricated housing estates, a public space was created around them. Public space is something that residents encounter on a daily basis, yet it is difficult to define this concept and it is possible to encounter many definitions. The view of public space has changed over the centuries and some functions of public space are disappearing and others are emerging as a result of the transformation of society. Quality and well-maintained public space in housing estates influences its inhabitants and can offer them places suitable for relaxation, the possibility of cultural or sports activities. The more interesting and high-quality public space, the more potential visitors will be attracted.

In the practical part, on the example of the transformation of the Krašovská courtyard, we learned that if we want the public space to be ideal for its inhabitants, it is necessary to involve the public in the process of creating a public space. In this case, questionnaires and surveys were used, which provided a basic overview of what residents would like to modify, improve or reconstruct. The questionnaire survey was followed by a planning discussion, where proposals for changing the environment were discussed with the population. During these discussions, residents provided a deeper insight into the issue. At present, the transformation of the courtyard is still underway due to the selection of an unsuitable contractor who was unable to complete the work within the agreed deadline. After a new tender, the task of completing the transformation of the courtyard was taken over by a replacement contractor. Upon successful completion of the project, it can be expected that the new courtyard will be an example of a project that can be inspired by similar future projects.

Seznam použité literatury

Akademické zdroje

HUBERT, Ondřej. *DOTVOŘENÍ SÍDLIŠTĚ JIŽNÍ MĚSTO I* [online]. Praha, 2013
Dostupné z: [https://www.fa.cvut.cz/galerie/diplomove-prace/2012-1-hubert-dotvoreni-sidliste-jizni-mesto-i-](https://www.fa.cvut.cz/galerie/diplomove-prace/2012-1-hubert-dotvoreni-sidliste-jizni-mesto-i-51a9c481501653388c0163b2/hubertondrej_portfolio.pdf)

51a9c481501653388c0163b2/hubertondrej_portfolio.pdf. Diplomový projekt. České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury. Vedoucí práce Ing. arch. JAN SEDLÁK.

HURÁŇOVÁ, Eliška. *DVA POHLEDY NA TOTÉŽ MĚSTO Porovnání metodologických přístupů sociologie města a sociální geografie* Praha, Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120167802/?lang=en>. Diplomová práce. UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE, FILOZOFICKÁ FAKULTA, Katedra sociologie. Vedoucí práce PhDr. Jiří Vinopal, Ph.D.

KOUTNÝ, Adam. *Vznik a zánik obce*. Plzeň, 2019. Dostupné z: https://portal.zcu.cz/StagPortletsJSR168/PagesDispatcherServlet?pp_destElement=%23ssSouboryStudentuDivId_4746&pp_locale=cs&pp_reqType=render&pp_portlet=souboryStudentuPagesPortlet&pp_page=souboryStudentuDownloadPage&pp_nameSpace=G602506&soubidno=133928. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. Vedoucí práce JUDr. Petr Triner.

NĚMCOVÁ, Alice. *Panelová výstavba v Praze v 80. letech 20. století: srovnání sídliště Barrandov a Žižkov* [online]. Praha, 2014 Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120161372/?lang=en>. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA. Vedoucí práce PhDr. Milan Pech, Ph.D.

NOVÁKOVÁ, Žaneta. *Veřejný prostor*. Plzeň, 2020. Dostupné z: https://portal.zcu.cz/StagPortletsJSR168/PagesDispatcherServlet?pp_destElement=%23ssSouboryStudentuDivId_4791&pp_locale=cs&pp_reqType=render&pp_portlet=souboryStudentuPagesPortlet&pp_page=souboryStudentuDownloadPage&pp_nameSpace=G602506&soubidno=151717. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. Vedoucí práce JUDr. Tomáš Louda, CSc.

POLÁČKOVÁ, Tereza. *Urbanistický vývoj žižkovské čtvrti ve druhé polovině 20. století* [online]. Praha, 2015. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/76387/BPTX_2012_2_11210_0_345099_0_136416.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta filozofická. Vedoucí práce PhDr. Richard Biegel, Ph.D.

VRANÍKOVÁ, Radmila. *Současné možnosti regenerace veřejných prostorů v panelových sídlištích*. Brno, 2013. Dostupné z: https://www.vutbr.cz/www_base/zav_prace_soubor_verejne.php?file_id=59157. Dizertační práce. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury. Vedoucí práce prof. Ing. arch. Jan Koutný, CSc

Knižní zdroje

DOBERSKÝ, Josef. *Osídlení našich krajů a vývoj měst*. Praha: Orbis, 1953. Edice přednášek pro osvětové besedy

GEHL, Jan. *Život mezi budovami: užívání veřejných prostranství*. Boskovice: Albert, 2000. ISBN 80-858-3479-0.

HORSKÁ, Pavla, Eduard MAUR a Jiří MUSIL. *Zrod velkoměsta: urbanizace českých zemí a Evropa*. Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-718-5409-3

KALNÝ, Miroslav. *Soukromý zájem ve veřejném prostoru*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0707-1

MAIER, Karel. *Urbanistická čítanka: vybrané texty urbanistické literatury XX. století: 1, Klasikové moderního urbanismu. Urbanismus jako prostorové utváření měst*. Praha: Česká komora architektů, 2000. ISBN 80-902735-3-X

MUSIL, Jiří. *Sociologie bydlení*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1971

PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ, Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-718-4311-3

SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, ŠVÁCHA, Rostislav a Eva NOVOTNÁ, ed. *Paneláci I – Padesát sídlišť v českých zemích*. Praha: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-71-01-161-3

ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím prostoru*. Brno: Vysoké učení technické, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. ISBN 80-214-2505-9

ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra, Markéta ČABLOVÁ a Jan KOUTNÝ. *Urbanismus a územní plánování*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2002. ISBN 80-719-4415-7

SŮVA Stanislav, *K otázce vzrůstu a proměny sídlišť*, Architektura ČSR XVI, 1957, Č.9

SZCZYRBA, Zdeněk, Josef KUNC a Jiří VYSTOUPIL. *Ekonomická a sociální geografie: Geografie služeb*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-114-4.

VOTRUBEC, Ctibor. *Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě*. Praha: Academia, 1980. ISBN 21-016-80

Veřejný prostor v širším kontextu – město, industriál, krajina. V Praze: Fakulta stavební ČVUT, 2018. ISBN 978-80-01-06355-2. str. 159

Internetové zdroje

BACHMANNOVÁ, Šárka. Městský obvod Plzeň 1. *Informační server Úřadu městského obvodu Plzeň 1* [online]. 2018 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://umo1.plzen.eu/zivot-v-obvodu/mestsky-obvod-plzen-1/mestsky-obvod-plzen-1.aspx>

BARBORKOVÁ, Eva. Město dostalo šest milionů na proměnu vnitrobloku Krašovská. *Město Plzeň* [online]. Plzeň, 21. 8. 2019 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.plzen.eu/o-meste/aktuality/aktuality-z-mesta/mesto-dostalo-sest-milionu-na-promenu-vnitrobloku-krasovska.aspx>

BARTOŇ, Jiří. Vznik Jižního Města. *Praha 11* [online]. 21.11.2005 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.praha11.cz/cs/praha-11-v-kostce/z-minulosti-prahy-11/vznik-jizniho-mesta.html>

Co vše obsahuje projektová dokumentace? *StavebníVzdělání.cz* [online]. [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <https://www.stavebni-vzdelani.cz/projektova-dokumentace/>

ČABLOVÁ, Markéta, Magdalena MACEKOVÁ, Lumír MLČÁK, Robert SEDLÁK a Marie ŘÍMANOVÁ. *Kvalitní veřejné prostory: Metodika tvorby a obnovy veřejných prostranství* [online]. Brno: Nadace Partnerství, 2011 [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quantity-public-spaces-brno-czr.pdf>

Detail veřejné zakázky – Dokončení rozestavěné stavby – Proměna vnitrobloku Krašovská, Plzeň. *ETendry.cz* [online]. [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://etendry.cz/detail/593313-Dokonceni-rozestavene-stavby---Promena-vnitrobloku-Krasovska-Plzen.html>

Dezinformace, jejich šíření ve veřejném prostoru a jak s nimi pracovat. *Modrá rybka – nadační fond* [online]. Modrá rybka – nadační fond, 2020 [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://modrarilybka.eu/2020/06/12/dezinformace-jejich-sireni-ve-verejnem-prostoru-jak-s-nimi-pracovat/>

Dřevní fáze. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.panelaci.cz/stranka/drevni-faze>

Fáze pozdních krásných a postmodernistických sídlišť. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.panelaci.cz/stranka/6-faze-pozdnich-krasnych-postmodernistickyh-sidlist>

Fáze socialistického realismu. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/stranka/faze-socialistickeho-realismu>

Grafické znázornění hierarchie $k=3$. Přednáška z předmětu KMA/SGG: Teorie centrálních míst. *Západočeská univerzita v Plzni* [online]. Plzeň, 2013, 13. 3. 2013 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: http://geomatika.kma.zcu.cz/studium/ssg/Materialy/Teorie_centralnich_mist.pdf

Grafické znázornění Löschovi modifikace. Přednáška z předmětu KMA/SGG: Teorie centrálních míst. *Západočeská univerzita v Plzni* [online]. Plzeň, 2013, 13. 3. 2013 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: http://geomatika.kma.zcu.cz/studium/ssg/Materialy/Teorie_centralnich_mist.pdf

Invalidovna. *MetroPraha* [online]. [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://metropraha.eu/invalidovna/>

Invalidovna. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/sidliste/hlavni-mesto-praha/praha-invalidovna>

JANSOVÁ, Petra. Sídliště nejsou králíkárny. To d'áblické nese architektonické kvality, míní odborníci. *E15.cz* [online]. 7. října 2019 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/magazin/sidliste-nejsou-kralikarny-to-dablicke-nese-architektonicke-kvality-mini-odbornici-1363042>

Jižní Město. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/sidliste/hlavni-mesto-praha/praha-jizni-mesto>

Jižní Město... Žije! *Goethe-Institut* [online]. Goethe-Institut Prag [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/kul/mag/20683002.html>

- Johann Heinrich von Thünen GERMAN AGRICULTURALIST. [online]. [cit. 2020-12-31]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Johann-Heinrich-von-Thunen>
- Kontakty. *Pěstuj prostor* [online]. Plzeň [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://pestujprostor.plzne.cz/kontakty/>
- KOPÁČIK, Gabriel. *Typologie ulice* [online]. Brno, 2005 [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: https://www.vutbr.cz/vutium/spisy?action=ukazka&id=1099&publikace_id=13760. Zkrácená verze habilitační práce. VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanizmu.
- Krásná nebo také humanistická fáze. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.panelaci.cz/stranka/krasna-nebo-take-humanisticka-faze>
- KUČERA, Jakub. Sídlíště Solidarita. Pražský unikát, který může být inspirací i dnes. *Čti Doma* [online]. 2020, 14.01.2020 [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: https://www.ctidoma.cz/sites/default/files/styles/gallery_full/public/imgs/14/sidliste_solidarita.jpeg
- Lochotín, Severní Předměstí. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.panelaci.cz/sidliste/plzensky-kraj/plzen-lochotin-severni-predmesti>
- LOTHA, Gloria. Central-place theory. *Britannica* [online]. 2019 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/central-place-theory>
- MATĚJČKOVÁ, Diana. Máme zhotovitele „Proměny Krašovská“. *Informační server Úřadu městského obvodu Plzeň 1* [online]. 25. 3. 2021 [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://umol.plzen.eu/zivot-v-obvodu/aktualne-z-obvodu/mame-zhotovitele-promeny-krasovska.aspx>
- Místní Agenda 21. *Kvalita ve veřejné správě* [online]. [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <http://kvalitavs.cz/mistni-agenda-21/>
- Na pražském sídlišti Ďáblice bylo otevřeno kino Moskva* [online]. [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10266819072-vypravej/ve-stopach-doby/1977/266-na-prazskem-sidlisti-dablice-bylo-otevreno-kino-moskva/>
- Nejstarší české paneláky stojí ve Zlíně. Už od 40. let. *E15.cz* [online]. [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/magazin/nejstarsi-ceske-panelaky-stoji-ve-zline-uz-od-40-let-848277>
- O Pěstuj prostor. *Pěstuj prostor* [online]. Plzeň [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://pestujprostor.plzne.cz/o-pestuj-prostor/>
- PECUCH, Martin. Po stopách historie města. *Město Plzeň* [online]. 12. 4. 2016 [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <http://www.uzijsiplzen.cz/obcan/o-meste/historie-mesta/po-stopach-historie-mesta/>

- Periodizace výstavby sídlišť. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.panelaci.cz/stranka/periodizace>
- Polabiny. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.panelaci.cz/sidliste/pardubicky-kraj/pardubice-polabiny>
- Poruba / I. obvod. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/sidliste/moravskoslezsky-kraj/ostava-poruba-i-obvod>
- Poruba v datech – Významné události v dějinách obce. *Městský obvod Ostrava – Poruba* [online]. 2020 [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <https://poruba.ostava.cz/cs/o-porube/historie/poruba-v-datech>
- PRINCIPY A PRAVIDLA ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ – Internetová příručka* [online]. 2. aktualizované vydání. Ústav územního rozvoje v Brně, 2020 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/kapitolaC/C5-2013.pdf>
- Proměna vnitrobloku Krašovská. *Informační server Úřadu městského obvodu Plzeň I* [online]. Plzeň, 19. 11. 2020 [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://umo1.plzen.eu/urad-a-samosprava/projekty-a-vystavba/realizovane-akce/investice-za-rok-2020/promena-vnitrobloku-krasovska-4.aspx>
- Přednáška z předmětu KMA/SGG: Teorie centrálních míst. *Západočeská univerzita v Plzni* [online]. Plzeň, 13. 3. 2013 [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: http://geomatika.kma.zcu.cz/studium/sgg/Materialy/Teorie_centralnich_mist.pdf
- Rodinný dům Ing. Václava Ornsta. *Encyklopedie Plzeň* [online]. 25. 01. 2019 [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: https://encyklopedie.plzen.eu/home-mup/?acc=profil_domu&load=264
- Sídliště Ďáblice. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/sidliste/hlavni-mesto-praha/praha-dablice>
- Sídliště Invalidovna. Experimentální bydlení, které se stalo legendou. *IDnes.cz* [online]. [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/architektura/sidliste-invalidovna.A140826_144555_architektura_web
- Sídliště Solidarita. *Panelová sídliště ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/sidliste/hlavni-mesto-praha/praha-solidarita>
- Sídliště. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/S%C3%ADdli%C5%A1t%C4%9B>
- Sídlo. *Katedra urbanismu a územního plánování* [online]. Praha [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: <http://www.uzemi.eu/pojmy/sidlo>

SIVÁK, Marek, Silvie HAŠLOVÁ, Ivana MÁDLOVÁ, Šárka LORENCOVÁ a Petr GIBAS. *Proměna vnitrobloku Krašovská – informační brožura* [online]. Plzeň: Pěstuj prostor, 2016 [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <https://pestujprostor.plzne.cz/krasovska-soutez-pripravena/>

Sociologie bydlení. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_bydlen%C3%AD

Sociologie města. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologická encyklopedie Sociologický ústav AV ČR [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_m%C4%Bsta

Staňte se „správcem sousedství“ ve vnitrobloku Krašovská! *Pěstuj prostor* [online]. Plzeň, 21. 10. 2016 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://pestujprostor.plzne.cz/krasovska-spravce-sousedstvi/>

Stav obyvatelstva města Plzně. *Google Public Data* [online]. 2019 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: https://www.google.com/publicdata/explore?ds=kdqmel13hk30u_&met_y=population&idim=municipality:554791&hl=cs&dl=cs

ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. *Urbanismus jako věda: historicko-lingvistické pojednání o pojetí urbanismu* [online]. [cit. 2021-01-03]. Dostupné z: <http://csup.uzemi.eu/Include/Data/getfile.php?id=257&db=csupuzemie>

Technokratická fáze. *Panelová sídliště v ČR* [online]. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2017 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.panelaci.cz/stranka/5-technokraticka-faze>

Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. Praha, 2004 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/umluva_pristup_informace

Urbanismus. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Urbanismus>

Úrodný půlměsíc. In: *Wikimedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2020-12-29]. Dostupné z https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/23/Fertile_Crescent_map.png

Veřejný prostor. *Uzemi.eu* [online]. Praha: Katedra urbanismu a územního plánování Fakulta stavební ČVUT [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <http://www.uzemi.eu/pojmy/verejny-prostor>

Vila „Frišova“. *Národní památkový ústav* [online]. Praha [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/vila-frisova-pozdeji-mecirova-18910949>

Vila Jana Rohrera. *SlavneVily.cz* [online]. 28.7. 2020 [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <http://www.slavnevily.cz/vily/plzensky/vila-jana-rohrera>

Vila Karla Kestránka. *SlavneVily.cz* [online]. [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <http://www.slavnevily.cz/vily/plzensky/vila-karla-kestranka>

Vnitroblok Krašovská: V soutěži vyhrál jednoduchý, přesvědčivý a dobře realizovatelný návrh. *Pěstuj prostor* [online]. Plzeň, 16. 01. 2017 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://pestujprostor.plzne.cz/architektonicka-soutez-krasovska-vysledky/>

Zeleň prospívá fyzickému a duševnímu zdraví. *Ekolist.cz* [online]. Praha, 2019, 2.1.2019 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/priroda/zelen-prospiva-fyzickemu-a-dusevnimu-zdravi>

Právní předpisy

Zákon č. 192/1946 Sb., o dvouletém hospodářském plánu

Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích

Zákon č. 361/2000 sb. o provozu na pozemních komunikacích

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu

Vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území

Ostatní zdroje

Rozhovor s Markem Sivákem, MArch, předsedou spolku Pěstuj prostor dne 8.3. 2021.

Sídliště Dáblice. 2019. In: *Z metropole* [televizní dokument]. ČT1, 26. 10. 2019, 13:00

Norma ČSN 73 6110 - Projektování místních komunikací. Praha: MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ, 2006

Seznam obrázků

(obr. 1) oblast tzv. úrodného půlměsíce	10
(obr. 2) zobrazení struktury středisek ve tvaru šestiúhelníku, hierarchie $k=3$	12
(obr. 3) grafické znázornění hranice dosahu a prahu efektivnosti v okolí centra .	13
(obr. 4) Löschova modifikace	15
(obr. 5) Hierarchické uspořádání sociologie lidských sídel	21
(obr. 6) plán sídliště Solidarita	26
(obr. 7) schématický zákres I. obvodu Poruby	29
(obr. 8) druhy intenzity kontaktů, které mohou nastat ve veřejném prostoru dle architekta Jana Gehla.....	52
(obr. 9) výsledek dotazníkového šetření.....	66
(obr. 10) výsledek dotazníkového šetření.....	67

Seznam grafů

(graf 1) vývoj počtu obyvatel sídliště Lochotín	64
---	----

Seznam příloh

- Příloha č. 1** Výčet úkolů územního plánování dle §19 odst. 1
zákona č. 183/2006 Sb.
- Příloha č. 2** Vývoj území Lochotína v dobových leteckých snímcích
- Příloha č. 3** Dotazník pro obyvatele s cílem zjistit jejich názor na
proměnu vnitrobloku
- Příloha č. 4** Vítězný návrh architektonické soutěže

Přílohy

Příloha č. 1 – Výčet úkolů územního plánování dle §19 odst. 1 zákona č. 183/2006 Sb.

§ 19

Úkoly územního plánování

(1) Úkolem územního plánování je zejména

- a) zjišťovat a posuzovat stav území, jeho přírodní, kulturní a civilizační hodnoty,
- b) stanovovat koncepci rozvoje území, včetně urbanistické koncepce s ohledem na hodnoty a podmínky území,
- c) prověřovat a posuzovat potřebu změn v území, veřejný zájem na jejich provedení, jejich přínosy, problémy, rizika s ohledem například na veřejné zdraví, životní prostředí, geologickou stavbu území, vliv na veřejnou infrastrukturu a na její hospodárné využívání,
- d) stanovovat urbanistické, architektonické a estetické požadavky na využívání a prostorové uspořádání území a na jeho změny, zejména na umístění, uspořádání a řešení staveb a veřejných prostranství,
- e) stanovovat podmínky pro provedení změn v území, zejména pak pro umístění a uspořádání staveb s ohledem na stávající charakter a hodnoty území a na využitelnost navazujícího území,
- f) stanovovat pořadí provádění změn v území (etapizaci),
- g) vytvářet v území podmínky pro snižování nebezpečí ekologických a přírodních katastrof a pro odstraňování jejich důsledků, a to především přírodě blízkým způsobem,
- h) vytvářet v území podmínky pro odstraňování důsledků náhlých hospodářských změn,
- i) stanovovat podmínky pro obnovu a rozvoj sídelní struktury, pro kvalitní bydlení a pro rozvoj rekreace a cestovního ruchu,
- j) prověřovat a vytvářet v území podmínky pro hospodárné vynakládání prostředků z veřejných rozpočtů na změny v území,
- k) vytvářet v území podmínky pro zajištění civilní ochrany,
- l) určovat nutné asanační, rekonstrukční a rekultivační zásahy do území,
- m) vytvářet podmínky pro ochranu území podle zvláštních právních předpisů^{4), 12)} před negativními vlivy záměrů na území a navrhnout kompenzační opatření, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak,
- n) regulovat rozsah ploch pro využívání přírodních zdrojů,
- o) uplatňovat poznatky zejména z oborů architektury, urbanismu, územního plánování a ekologie a památkové péče.

(2) Úkolem územního plánování je také posouzení vlivů politiky územního rozvoje, územního rozvojového plánu, zásad územního rozvoje nebo územního plánu na udržitelný rozvoj území (§ 18 odst. 1). Pro účely tohoto posouzení se zpracovává vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj území. Jeho součástí je také vyhodnocení vlivů na životní prostředí, ve kterém se určí, popíšu a posoudí možné významné vlivy na životní prostředí vyplývající z politiky územního rozvoje, územního rozvojového plánu, zásad územního rozvoje nebo územního plánu a rozumná náhradní řešení s přihlédnutím k cílům posuzovaných dokumentů. Náležitosti tohoto posouzení jsou stanoveny v příloze k tomuto zákonu, včetně posouzení vlivu na předmět ochrany a celistvost evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti.

Zdroj: § 19 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-183#p19>

Příloha č. 2 – Vývoj území Lochotína v dobových leteckých snímcích

Letecký snímek z roku 1967

Letecký snímek z roku 1972

Letecký snímek z roku 1982

Letecký snímek z roku 1988

Zdroj: Letecké snímky. *STARÉ MAPY: SPRÁVA INFORMAČNÍCH TECHNOLOGIÍ MĚSTA PLZNĚ*, [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://gis.plzen.eu/staremapy/>

Příloha č. 3 – Dotazník pro obyvatele s cílem zjistit jejich názor na proměnu vnitrobloku

**Proměna vnitrobloku
Krašovská**

Vážená paní, vážený pane, vážený spoluobčané,
obracíme se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku (na straně 2). Jeho cílem je poskytnout Vám prostor k vyjádření Vašich představ o ideálním rozvoji okolí Vašeho bydliště. Konkrétně se jedná o prostranství na sídlišti Košutka – **vnitroblok mezi panelovými domy v ulicích Krašovská a Toužimská.**

Dotazník je součástí projektu, který realizuje Městský obvod Plzeň 1 a spolek Pěstuj prostor ve spolupráci s místními občany. Cílem projektu je fyzická proměna a zlepšení podoby i fungování vnitrobloku.

Více informací se dozvíte v Plzeňské jedničce nebo na webových stránkách krasovska.plzen.eu a pestujprostor.plzne.cz.

**Vyplnění dotazníku nezabere více než 10 minut.
Děkujeme za Váš zájem o Vaše okolí!**

Vyplněný dotazník, prosím,
zašlete e-mailem na:

info@pestujprostor.cz

PĚSTUJ
PROSTOR

Vhodte do jedné ze schránek
k tomu určených umístěných v:

DDM Talent, Krašovská 30
ve vnitrobloku poblíž kruhových
garáží

Nebo doručte osobně či poštou
na adresu (obálku nadepište
Proměna vnitrobloku Krašovská):

Úřad městského obvodu Plzeň 1
alej Svobody 60, 323 00 Plzeň

1/ Napište, prosím, jak byste si představoval/a rozvoj vnitrobloku Krašovská (prostranství zakresleného v mapě na straně 1 - vyznačeného bíle).

Chtěl/a byste například, aby zůstala zachována jeho stávající podoba? Aby se na prostranství přidaly lavičky? Aby se prostranství začalo upravovat jako park? Aby zde vyrostlo dětské hřiště nebo minigolf? Aby se část prostranství přeměnila na zahrádky pro lidi z okolních domů? Nebo něco jiného?

2/ Napište, prosím, co se Vám na bydlení na Košutce líbí.

3/ Napište, prosím, co Vám na Košutce vadí, či co vám tady chybí.

Kolik let na sídlišti Košutka bydlíte	<input type="text"/>	Pohlaví	muž ☐	žena ☐	Kolik je Vám let	<input type="text"/>
---------------------------------------	----------------------	---------	---------------------------	----------------------------	------------------	----------------------

Pokud chcete být o postupu projektu dále informováni, můžete zde uvést svůj e-mail.

Děkujeme za Váš čas a zájem!

Ivana Mádllová, 1. místostarostka MO Plzeň 1 a Marek Sivák, architekt, Pěstuj prostor, z. s.

2/2

Zdroj: Pomozte proměnit vnitroblok na Košutce. *Pěstuj prostor* [online]. Plzeň, 20. 05. 2015 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://pestujprostor.plzne.cz/vnitroblok-krasovska/>

Príloha č. 4 – Víťazný návrh architektonickej súťaže

Zdroj: Vnitroblok Krašovská: V súťaži vyhrál jednoduchý, presvedčivý a dobre realizovateľný návrh. *Pěstuj prostor* [online]. Plzeň, 16. 01. 2017 [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <https://pestujprostor.plzne.cz/architektonicka-soutez-krasovska-vysledky/>